

MIO

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

- * Arriën Kruyt in een column over oprichting Landelijk buro racismebestrijding. Nadruk op juridische aanpak pag. 3
- * Werk en welzijn: Minister De Koning staakt financiering van Leeuwardens project en wijst alle overige aanvragen af; tal van organisaties, waaronder FNV, maken bezwaar pag. 5
- * Opinie-pagina: voortzetting kwestie van politieke wil pag. 18
- * Opbouwwerk-opleidingen in gevaar pag. 13
- * "Grotere beleidsinspanning een must", stelt Paul Lemmen van de VNG in reactie op het themanummer "Wethouder, werkloosheid en werkgelegenheid" pag. 19
- * Hulpverlening maakt afhankelijk, is het argument waarmee in de VS voorstellen worden gedaan voor het schrappen van alle vormen van bijstand. In tijden van crisis valt het ook in Nederland te beluisteren. Het verwarrende in de polemieken tussen voor- en tegenstanders van hulpverlening is de schijnbare "perfect harmony" van de meest reactionaire en meest progressieve denkbeelden. Opbouwwerkers kunnen zich beter bij de maatschappelijke realiteit houden, vindt Wil van de Leur in een ten geleide bij een extra katern in M.O.:
"Het verborgen gezicht van Amerika", een in het Nederlands vertaald artikel uit le Monde Diplomatique, juli '85 pag. 21
- * Huisvesting buitenlanders, verslag van een scholing voor Turkse en Marokkaanse bewoners pag. 37
- * Automatisering als hulpmiddel in het uitvoerend opbouwwerk. Interview met Thea Postma pag. 39

pag.

3	Landelijk Buro Racismebestrijding
5	FNV maakt bezwaar tegen stopzetting financiering
6	Commentaar op regeringsstandpunt herstructurering landelijke organisaties
7	Subsidietoekenning t.b.v. Informatienetwerk
8	Project bewonersparticipatie verkeersveiligheid
9	Collectief bouwen en beheer
9	Werkbeweging maakt bezwaar tegen ontwerp wet onbeloonde arbeid uitkeringsgerechtigden
10	LOS onderzoekt stadsvernieuwingsfonds
11	Gemeente moet klachten buurt serieus nemen
13	Opbouwwerk-opleidingen in gevaar
15	Corporaties Leeuwarden kunnen onderhoud niet betalen
18	Werk en Welzijn: een kwestie van politieke wil
19	Wethouders, werkloosheid en werkgelegenheid: Grotere beleidsinspanning een must
21	Extra katern: "La face cachee de l'Amérique
33	Vrouwen en buurteconomie: Wie betaalt de crisis?
35	Opbouwwerk en vochtoverlast
37	Huisvesting buitenlanders
39	Automatisering als hulpmiddel bij het uitvoerend opbouwwerk
42	Arbeidsongeschikte vrouwen
42	Experimenten volkshuisvesting
42	Jongerencentra en werkloosheid
43	Lokale omroep als aktiemiddel
45	Kleur bekennen in je buurthuis
46	Woonlastenverlaging door energiebesparing kan!
46	Cursussen voor het welzijnswerk

LANDELIJK BURO RACISMEBESTRIJDING

Toen ze de buitenlanders wegstuurden
heb ik gezwegen
want ik ben geen buitenlander

Toen vrouwen werden gediskrimineerd
heb ik gezwegen
want ik ben geen vrouw

Toen homo's in elkaar werden geslagen
heb ik niet geprotesteerd
want ik ben geen homo

Toen ik aan de beurt was
was er niemand die nog protesteerde

Het Landelijk Buro Racismebestrijding is ontstaan op initiatief van de landelijke organisaties van etnisch-culturele groepen en het Nederlandse Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM).

De Tweede Kamer heeft positief gereageerd op het initiatief en begin 1983 de regering per motie verzocht subsidie te verlenen. Die subsidie is tenslotte verleend door het Ministerie van Justitie. Het LBR is overigens een van de overheid onafhankelijk stichting met 15 bestuursleden, die o.a. op voordracht van organisaties van etnisch-culturele groepen en rechtshulpverleners in het bestuur benoemd zijn.

Na de nodige onderhandelingen tussen de initiatiefnemers en de overheid zijn aan het LBR de volgende taken toebedacht:

1. Het opbouwen en instandhouden van een landelijk netwerk van rechtshulp
2. Ondersteuning van plaatselijke organisaties die zich bezighouden met bestrijding van rassendiscriminatie
3. Het met raad en daad terzijde staan van slachtoffers van rassendiscriminatie
4. Het signaleren en middels juridische actie bestrijden van structurele vormen van rassendiscriminatie.

Het accent ligt duidelijk op de juridische aanpak van rassendiscriminatie.

Rassendiscriminatie moet uiteraard op vele wijzen bestreden worden. Voorlichting, onderwijs en bewustwording zijn evenzeer nodig als een juridische aanpak, maar op die andere gebieden zijn al vele organisaties actief. Het ontbreekt tot nu toe aan één plaats waar alle kennis op het gebied van juridische bestrijding van rassendiscriminatie bijeengebracht is. Het LBR wil die kennis verzamelen en uiteraard ook verspreiden en ter beschikking van anderen stellen.

In het najaar hoopt het LBR uit te komen met een nieuwsbrief, die succesvolle en minder succesvolle acties tegen rassendiscriminatie zal behandelen. Daarnaast zullen cursussen opgezet worden ten behoeve van advocaten, welzijnswerkers en anderen die te maken hebben met cliënten, die gediskrimineerd worden. Op grond van een aantal overwegingen zal het LBR in principe niet zelf klachten gaan behandelen. In de eerste plaats zijn plaatselijke meldpunten, welzijnswerkers, advocaten e.d. beter in staat te beoordelen hoe een situatie ter plaatse ingeschat moet worden. In de tweede plaats moet iemand die in Maastricht gediskrimineerd wordt ook in Maastricht geholpen kunnen worden. In de derde plaats zou het LBR onmogelijk alle klachten aan kunnen. Het LBR hoopt wel in staat te zijn om zowel slachtoffers van discriminatie als

hun hulpverleners direct telefonisch of schriftelijk te adviseren. Niet in de laatste plaats moet het LBR zich bezig houden met structurele vormen van rassendiscriminatie. Te denken valt hierbij aan de discriminatie op de arbeidsmarkt en bij het toewijzen van woningen. Het LBR bevindt zich nog in een oprichtingsfase, in september van dit jaar zal het LBR van start kunnen gaan.

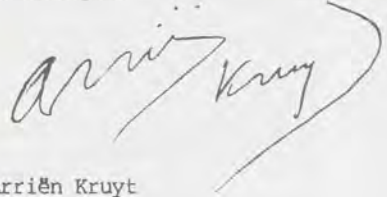
Opbouwwerk

Wat kan het LBR doen voor het opbouwwerk en omgekeerd? Het LBR kan in concrete gevallen van discriminatie opbouwwerkers adviseren over een gerichte aanpak van een zaak. Het LBR is ook geïnteresseerd in de ervaringen die opbouwwerkers hebben met rassendiscriminatie. Met name stellen wij belang in gevallen van ontslag op grond van nationaliteit of huidskleur en in het hanteren van aparte normen voor de toewijzing van woningen. Het opbouwwerk kan natuurlijk meer doen dan alleen gevallen van discriminatie oppakken. Discriminatie dient ook bestreden te worden door middel van voorlichting, gesprekken e.d. Een zeer bruikbaar boekje over bestrijden van vooroordelen heeft de Anne Frank Stichting uitgegeven onder de titel Vooroordelen Veroordeeld, *) waarin de meest gangbare vooroordelen tegen buitenlanders besproken worden en wat er tegen te doen is.

*) "Vooroordelen veroordeeld" is te verkrijgen bij het Distributiecentrum Overheidspublicaties, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, telefoon (070) 789527.

Een andere bijdrage die opbouwwerkers kunnen leveren is het opzetten van een plaatselijk meldpunt tegen rassendiscriminatie. Ideaal is het als een meldpunt opgezet wordt in samenwerking met plaatselijke organisaties van etnisch-culturele groepen en met actieve advocaten. Voor het opzetten van een meldpunt komt nogal wat kijken. Zowel het LBR als reeds bestaande plaatselijke meldpunten zijn bereid om daarbij steun te verlenen.

Wij staan in Nederland voor een cruciale periode ten aanzien van racisme en discriminatie. Als wij niets doen wordt het alleen maar erger, als wij de handen inéén slaan moeten wij in staat zijn deze menonterende verschijnselen terug te dringen.

Arriën Kruyt

Het LBR heeft als postadres: postbus 517, 3500 AM Utrecht, tel (030) 313279 (tijdelijk nummer). Het definitieve nummer wordt waarschijnlijk (030) 331421.

Werk en welzijn

FNV MAAKT BEZWAAR TEGEN STOPZETTING FINANCIERING

De Federatie Nederlandse vakbeweging heeft in een brief aan de Ministers van WVC en Sociale Zaken en Werkgelegenheid bezwaar gemaakt tegen de stopzetting van de financiering van de Stichting Werk en Welzijn te Leeuwarden.

De FNV schrijft met grote ergernis kennis te hebben genomen van de beslissing om per 31 december 1985 de subsidiëring van het project te beëindigen.

De zienswijze van Minister de Koning dat in het huidige arbeidsvoorzieningenbeleid aan het instrument loonkostensubsidie een geringe prioriteit wordt gegeven, komt volgens de FNV niet overeen met de werkelijkheid. Onder meer wordt gewezen op het feit dat voor de uitvoering van het zgn. JOB-plan f. 100.000.000,- is uitgetrokken. Het JOB-plan is bij uitstek een loonkostensubsidiemaatregel en de post van f. 100 miljoen getuigt zeker niet van een lage prioriteit.

Naar de stellige indruk van de FNV gaat Minister de Koning bij zijn beslissing geheel voorbij aan de positieve directe en indirecte effecten van de initiatieven die de Stichting Werk en Welzijn heeft ontplooid. De gekozen werkwijze is gericht op herverdeling en herwaardering van betaalde en onbetaalde arbeid en leidt er in ieder geval toe dat deze vorm een herbezettingsgraad kent van 100%. Voorts is een zeer positief punt van de werkvorm van de Stichting aldus de FNV, dat er geen sprake is van zogenaamde verdringingseffecten. Een effect, dat ongelukkigerwijze wel optreedt bij vele andere arbeidsvoorzieningsmaatregelen.

Ronduit teleurstellend noemt de FNV het feit dat door het niet verder steunen van de huidige methodiek van de Stichting Werk en Welzijn met name kansarme groepen opnieuw een mogelijkheid tot actieve maatschappelijke participatie wordt onthouden. Juist het gegeven, dat er een continue afwisseling plaatsvindt tussen maatschappelijke en arbeids(markt)-participatie, maakt dat hun mogelijkheden toenemen. Niet een tweedeling tussen werkenden en niet-werkenden is in dit project tot beleidsuitgangspunt genomen, in tegenstelling tot projecten in het kader van het werken met behoud van een uitkering. Verder realiseert het project door middel van de toepassing van de collectieve arbeidsovereenkomst een tweezijdige rechtszekerheid. "Ongetwijfeld een groot maatschappelijk voordeel", aldus de FNV, die aandringt op continuering van de huidige overheidssteun.

Alle aanvragen afgewezen

Inmiddels heeft Minister de Koning (SoZaWe) ook het Landelijk Samenwerkingsverband Werk & Welzijn bericht dat hij "niet voornemens is via het beschikbaar stellen van loonkostensubsidie een uitbreiding van werk en welzijn tot meer lokaties in den lande mogelijk te maken".

Het Samenwerkingsverband (waarin thans 16 door het land gespreide lokale/regionale werkverbanden verenigd zijn) bood eind maart dit jaar het werkplan "Werk en Welzijn in de komende jaren" aan de Vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan.

Tegen de opstelling van de Ministers van SoZaWe en WVC is naast de FNV door uiteenlopende maatschappelijke organisaties en door tal van betrokken lokale organisaties bezwaar aangetekend.

**COMMENTAAR OP REGERINGSSTANDPUNT
HERSTRUCTURERING LANDELIJKE ORGANISATIES**

Kunnen herstructureringsen zoals die zich in de praktijk binnen het opbouwwerkveld voltrekken een plaats krijgen in de voorgenomen planmatige herstructurering van landelijke welzijnsorganisaties? Deze vraag ligt ten grondslag aan een commentaar dat het Landelijk Platform Opbouwwerk onlangs heeft uitgebracht n.a.v. het regeringsstandpunt inzake de herstructurering van landelijke organisaties.

In een brief aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor Welzijn en Cultuur stelt het Platform dat "het gegeven de herstructurering van het landelijk bestel een langsepende aangelegenheid is geworden (met een evenredig afgenomen politieke en publieke belangstelling) op zich al een krachtig motief vormt om elk redelijk voorstel positief tegemoet te treden". Bovendien wordt in het definitieve regeringsstandpunt de decentralisatie tot uitgangspunt genomen, hetgeen principieel overeenkomt met de organisatie-filosofie van het Platform. Vandaar dat wordt gekozen voor een pragmatische en constructieve benadering van het regeringsstandpunt.

In de brief wordt een drietal "ijkpunten" genoemd, waarvan de eerste betreft: organisatie als vorm en werkwijze. Het regeringsstandpunt gaat uit van organisatorische eenheden per onderscheiden functie. De vorm van organiseren van het Platform Opbouwwerk berust samengevat veeleer op de zgn. netwerkbenadering. Toegesneden op het aan de orde zijnde maatschappelijke vraagstuk, c.g. de beoogde innovatie, werken partners/partijen samen in een (veelal tijdelijk) verband. Hiermede is in de afgelopen jaren ruime en overwegend bevredigende ervaring opgedaan. Ook komt een dergelijke benaderingswijze toenevend tot uitdrukking in de samenhangende thematische benaderingswijze in de Rijksprogramma's SCW, met name dat voor 1986. M.b.t. dit eerste ijkpunt geldt dat de in overleg te beantwoorden vraag derhalve is of het creëren van functionele "units" in werkzame samenhang met de "netwerkbenadering" kan worden gebracht.

Het tweede ijkpunt heeft betrekking op het "specifieke" welzijn. De oriëntatie van het opbouwwerk op eigen initiatieven en organisaties van groepen (in territoriaal en categoriaal verband) leidt als vanzelf steeds ook tot betrokkenheid bij de "verwevenheid" van vraagstukken en beleidsterreinen. De stadsvernieuwingsproblematiek was en is daar een duidelijk voorbeeld van; het geldt echter ook voor initiatieven van uitkeringsgerechtigden, het onderwijsvoorrangswerk, innovatieve aanpakken van het werkgelegenheidsvraagstuk (Werk en Welzijn) enz. Noodzakelijkerwijs verkeert het opbouwwerk daarmee voortdurend op het snijvlak van "hard en zacht".

In zijn algemeenheid, maar zeker gezien vanuit het opbouwwerk, dient er waakzaam op toegezien te worden dat de beoogde herstructurering niet leidt tot een "in-zich besloten specifiek welzijns-bestel". Er dienen waarborgen te zijn voor horizontale samenhangen met of tenminste openingen naar andere beleidssectoren in de samenleving. Uitgaande van het definitieve regeringsstandpunt zou een (sub-)cluster maatschappelijke ontwikkeling of opbouw dan ook van zeer groot belang zijn. Dit ijkpunt levert de vraag op hoe een (sub-)cluster maatschappelijke ontwikkeling gestalte kan krijgen binnen het definitieve regeringsstandpunt.

De randvoorwaarden van het herstructureringsproces vormen het derde ijkpunt.

Als jonge, kleine en op concrete uitvoerende werkzaamheden toegesneden organisatie beschikt het Landelijk Platform Opbouwwerk niet over de mogelijkheid om adequaat haar inbreng te leveren, wanneer het herstructureringsproces zich op een "welzijns-klassieke" wijze gaat voltrekken. Hoewel in de afgelopen jaren bij uitstek ervaringen zijn opgedaan met vernieuwende wijzen van landelijk organiseren, gekoppeld aan produktvernieuwing in het opbouwwerk, zal de inbreng van het Platform in het denken en besluiten rond de herstructurering per definitie minimaal zijn, wanneer dit zou inhouden het regelmatig en langdurig overleggen en continue vervaardigen van schriftelijke reacties en producties. De in overleg te beantwoorden vraag m.b.t. dit derde ijkpunt is derhalve onder welke randvoorwaarden het herstructureringsproces zich zal voltrekken.

Tot zover de "ijkpunten" bij het definitieve regeringsstandpunt.

De brief is mede tot stand gekomen na consultatie van de partner-instellingen op landelijk niveau, te weten de vier werkplaatsen opbouwwerk en het NIMO.

SUBSIDIETOEKENNING T.B.V. INFORMATIENETWERK

Uit het ontwerp-Rijksprogramma Sociaal-Cultureel Werk 1986:

"De Stuurgroep Informatienetwerken, bestaande uit vertegenwoordigers van het NIMO, de Werkgroep 2000, de Werkplaatsen Opbouwwerk en het Landelijk Platform Opbouwwerk is ingesteld voor de concrete toepassing van micro-electronica op het terrein van het welzijnswerk. Nog in 1985 zal een vooronderzoek van start gaan op de terreinen van huisvesting, werkgelegenheid en sociale zekerheid, waarbij centraal staat welke informatie voor welke groepen gebruikers zal dienen te worden verwerkt in digitale informatiesystemen opdat er een doelmatig geautomatiseerde informatievoorziening plaats kan vinden.

Er wordt naar gestreefd - de bij de verschillende landelijke organisaties aanwezige - informatie te centraliseren en in een data-bank bijeen te brengen."

Tot zover het ontwerp-Rijksprogramma SCW.

De WOZON, het NIMO, de Werkgroep 2000 en het Platform hebben in mei j.l. subsidie-aanvragen aan het ministerie gericht en een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Bij de WOZON betrof de aanvraag financiële middelen voor de ontwikkeling van een bijscholingspakket, bij de andere drie het in dienst nemen van een functionaris ten behoeve van het ontwikkelingsproject, respectievelijk voor de project-coördinatie, de organisatie van de landelijke instellingen die informatie gaan aanleveren en de organisatie van de plaatselijke instellingen die aan het project mee gaan doen (opgenomen in het bestaande samenwerkingsverband informatienetwerken).

Deze aanvragen zijn inmiddels toegekend, zodat de organisatie-ontwikkeling van start kan gaan. Of er binnen de vier jaar waarop de subsidietoekenningen maximaal zijn vastgesteld ook nadere besluitvorming over het operationeel maken van het netwerk plaatsvindt is, aldus het Ministerie, mede afhankelijk van de uitkomst van het nog te verrichten vooronderzoek.

PROJECT BEWONERSPARTICIPATIE VERKEERSVEILIGHEID

Vier verkeersveiligheidsorganisaties, Nimo en Platform Opbouwwerk gaan samenwerken ter ondersteuning van bewonersgroepen op verkeersveiligheidsgebied. De vier Verkeersveiligheidsorganisaties zijn: Stop de Kindermoord, de Fietzersbond ENFB, Veilig Verkeer Nederland en de Voetgangersvereniging VBV.

In het Nationaal Plan Verkeersveiligheid (84-86) is een project "Bewoners Participatie Verkeersveiligheid" opgenomen. Middels de samenwerking in dit project willen de zes organisaties bereiken dat enerzijds de ondersteuningscapaciteit van verkeersveiligheidsorganisaties en opbouwwerk optimaal wordt benut en anderzijds de afhankelijkheid van bewoners(groepen) van professionele ondersteuning zo veel mogelijk wordt beperkt.

Het project is in augustus jl. gestart en heeft een maximale looptijd van 2 1/2 jaar.

De taakstelling is als volgt:

- het verbeteren van de terugkoppeling tussen bewonersgroepen en verkeersveiligheidsorganisaties
- het bevorderen van een systematische uitwisseling van ervaringen van ondersteuningsorganisaties
- het creëren van de mogelijkheid tot uitwisseling van ervaringen van bewonersgroepen
- het vergroten van de toegankelijkheid van ondersteuningsinstanties en van het beschikbaar informatief materiaal.

Er zijn twee project-medewerkers aangesteld, Dick Jansen en Arno Ruygrok. Zij zijn als werknemer aangehaakt bij het Nimo. Het Nimo verzorgt ook het secretariaat van een stuurgroep, die inhoudelijk verantwoordelijk is voor het project. Aan deze stuurgroep nemen de zes organisaties deel, alsmede waarnemers van de ministeries van WVC en Verkeers en Waterstaat.

Onderzoek

Voorafgaand aan de toekenning van het project Bewonersparticipatie Verkeersveiligheid is door het Nimo een onderzoek verricht, waaruit bleek dat bewonersgroepen veel en uiteenlopende obstakels moeten overwinnen bij hun pogingen om de verkeersveiligheid in hun buurt te vergroten. Het zwaartepunt ligt over het algemeen in de moeizame onderhandelingen met de "wegbeheerder"; meestal is dat de gemeente. Bewonersgroepen worden veelal niet serieus genomen. De wegbeheerder is terughoudend om met bewonersgroepen te communiceren, relevante informatie wordt niet gegeven en inspraak is vaak een wassen neus. Bovendien wordt naar de ervaring van bewonersgroepen in het gemeentelijk apparaat geen hoge prioriteit toegekend aan verkeersveiligheid en wordt verkeersveiligheid nog te veel opgevat als een verkeerstechnisch probleem.

Andere knelpunten die uit het onderzoek naar voren kwamen, hebben deels te maken met manco's in kennis, deels met het intern functioneren van bewonersgroepen. Ook bleken er knelpunten te liggen in de ondersteuning en begeleiding van bewonersgroepen.

Eind oktober van dit jaar is het werkplan klaar. Vanaf dat tijdstip is ook meer informatie te verwachten, hoe het project de gestelde doelen wil realiseren.

COLLECTIEF BOUWEN EN BEHEER

In het Bouwcentrum te Rotterdam is tot en met 12 oktober a.s. een tentoonstelling te bezichtigen over vormen van zelfwerkzaamheid in de bouw en het beheer.

De tentoonstelling is georganiseerd door de Stichting Huis In Eigen Hand in samenwerking met de Internationale Bauausstellung Berlin 1987, de Senator Für Bau- und Wohnwesen en met ondersteuning van de Ministeries van VROM en WVC.

Er worden 40 projecten getoond uit 10 landen, onderverdeeld naar:

- zelfwerkzaamheid in de oudbouw
- zelfbouw
- samenwerking professionals en leken
- wooncoöperatieven.

Op 12 en 13 september jl. zijn manifestatiedagen gehouden, waarin is gediscussieerd over het in de tentoonstelling getoonde werk. Vanuit 16 projecten uit Nederland, West Duitsland, Engeland, Canada en Zweden en door middel van 4 algemene inleidingen werden de grenzen en mogelijkheden van de afzonderlijke benaderingen aangegeven.

Op 4 oktober a.s. volgt een studiedag over de mogelijkheden en onmogelijkheden van de op de eerste twee dagen geformuleerde stellingen voor de Nederlandse situatie. Hieraan zullen vertegenwoordigers van de rijksoverheid, gemeenten, onderzoekers, beleggers, woningbouwverenigingen, de vakbond en bewonersbelangen-organisaties deelnemen.

De tentoonstelling in het Bouwcentrumgebouw, Weena 700 te Rotterdam kan bezichtigd worden tot en met 12 oktober a.s., van maandag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Inlichtingen over de studiedag bij St. Huis In Eigen Hand, tel. 010-129220.

**WERKBEWEGING MAAKT BEZWAAR TEGEN ONTWERP
WET ONBELONDE ARBEID UITKERINGSGERECHTIGDEN**

Het Landelijk Overleg Werk- en Maatschappijvernieuwing (LOWM) heeft het begin van het parlementaire jaar aangegrepen om zijn bezwaren kenbaar te maken tegen het ontwerp Wet Onbeloonde Arbeid door Uitkeringsgerechtigden (WOAU).

In een brief aan de leden van de Tweede Kamer, de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de leden van de betreffende vaste kamercommissie, stelt het LOWM het liefst geen wettelijke regeling te zien, maar in ieder geval de WOAU in haar huidige vorm af te wijzen waar het gaat om niet loonvormende initiatieven.

Volgens het overleg heeft het huidige ontwerp van de WOAU te veel negatieve aspecten voor de werkbeweging en zou er meer waardering moeten worden opgebracht voor uitkeringsgerechtigden die "iets" beginnen, ook al is dat niet "levensvatbaar" in financieel-economische zin.

Gepleit wordt voor het vrij laten ontwikkelen van deze initiatieven in de startfase, en eerst na anderhalf jaar de projecten te onderwerpen aan een beoordeling.

Recente ervaringen met toetsingscommissies geven, volgens het LOWM, het beeld van het kanon en de muis waarop geschoten wordt. Onschuldige

initiatieven, zoals een huisdrukkerij, een schilleboer of een werkplaats worden beoordeeld als concurrentievervalsend alvorens bewezen kan worden of een dergelijk effect ook zal optreden. Het in een later stadium toetsen van dergelijke initiatieven heeft als voordeel dat argumenten kunnen worden gewogen en onderbouwd en initiatieven in ieder geval hun nut kunnen bewijzen.

Kritiek op onderdelen

Kritiekpunten op onderdelen van het ontwerp van de WOAU zijn ondermeer:

- De beperkte inbreng vanuit uitkeringsgerechtigden en hun ondersteuningsorganisaties in de toetsingscommissies. Een uitbreiding van hun deelname is gewenst.
- Het uitgangspunt dat uitkeringsgerechtigden eerst nadat zij geruime tijd vergeefs hebben getracht een beloonde arbeidsplaats te vinden, onbeloonde arbeid kunnen verrichten. Gezien de huidige arbeidsmarktsituatie is dat voor velen een onmogelijke opgave. Daarnaast geldt een beperking in de tijd waarin de onbeloonde arbeid mag plaatsvinden. Uitkeringsgerechtigden zouden die tijdsduur zelf dienen te bepalen.
- Bij de uitvoering van de wet zullen arbeidsbureaus een rol spelen. Gezien de scheiding die aangebracht kan worden tussen reguliere arbeid en zijn instrumenten en onbetaalde arbeid/vrijwilligerswerk en zijn eigen aanpak, wordt voorgesteld om vrijwilligerscentrales en -vacaturebanken in de uitvoering te betrekken.
- De mogelijkheid van uitkeringsgerechtigden om bezwaar/beroep aan te tekenen tegen negatieve beslissingen ontbreekt in het ontwerp. Hierin zou moeten worden voorzien op een zodanige wijze dat mogelijke sancties gedurende bezwaar/beroepsperiode achterwege blijven.
- De toetsingscommissies en revisiecolleges behoren hun werk in volstrekte openbaarheid te doen. De toetsing betreft projecten niet personen. De thans veel voorkomende situatie van beslotenheid of zeer beperkte openbaarheid is onnodig.
- De in de regeling opgenomen mogelijkheid dat één van de belangengroepen in de commissies een veto kan uitspreken, past niet goed in de Nederlandse verhoudingen en is niet op zijn plaats in de commissies.

De reactie is ondertekend door een 30-tal organisaties en personen die werkzaam zijn bij of t.b.v. initiatieven die werklozen nemen om te voorzien in alternatieven gedurende werkloosheid.

Nadere inlichtingen bij het secretariaat van het LOWM, Hugo Swinnen, p/a NIMO, Hagensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

LOS ONDERZOEKT STADSVERNIEUWINGSFONDS

Het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing (LOS) heeft de besteding van de stadsvernieuwingsfondsen in 35 gemeenten onderzocht en de resultaten gepubliceerd in het LOS-blad. In dit onderzoek is gekeken welk percentage van het geld aan bewonersondersteuning besteed wordt en hoe de woningverbetering voor eigenaar-bewoners gesubsidieerd wordt. De resultaten zijn bedroevend: de gemeenten trekken slechts 0,47% van de gelden voor bewonersondersteuning uit. Voor de eigenaar-bewoners is zelden een nieuwe creatieve subsidieregeling bedacht.

Sinds 1 januari 1985 beschikken de gemeenten zelf over het geld van

bijna 20 subsidieregelingen die voor die tijd door het rijk beheerd werden. Dat geld is ondergebracht in het gemeentelijk stadsvernieuwingsfonds. In de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing staat dat gemeenten met name ook moeten aangeven welk deel van het stadsvernieuwingsgeld ze willen besteden aan bewonersondersteuning.

Het onderzoek van het LOS heeft betrekking op 35 grotere gemeenten die samen 68% van het landelijk stadsvernieuwingsfonds krijgen. Uit het onderzoek blijkt dat 19 van de 35 gemeenten in hun subsidieverordening niets voor activiteiten van bewonersorganisatie of deskundige ondersteuning van die organisatie geregeld hebben. In de 35 gemeenten is gemiddeld slechts 0,47% van het fonds voor deze activiteiten beschikbaar gesteld.

De subsidie uit het fonds voor voorlichting, contactpersonen en wisselwoningen bij woningverbetering zijn verminderd ten opzichte van 1984. In sommige gemeenten, zoals Zaanstad, krijgen de woningcorporaties die deze taken vaak uitvoeren zelfs helemaal geen subsidie meer. Van de mogelijkheid om per 1 januari een goede subsidieregeling voor woningverbetering door eigenaar-bewoners te maken, is zelden gebruik gemaakt.

Door 29 van de 35 gemeenten is vrijwel klakkeloos het weinig creatieve model van de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten overgenomen. Dit model is praktisch een voortzetting van de oude rijksregeling die in de praktijk juist veel kritiek ondervond. Slechts enkele gemeenten, zoals Enschede, Rotterdam, Haarlem en Arnhem, hebben van hun beleidsvrijheid gebruik gemaakt en hebben regelingen ontworpen die op de specifieke problemen in de gemeente afgestemd zijn.

In het LOS-blad wordt de conclusie getrokken dat het voor bewoners belangrijk is om druk uit te oefenen op gemeentebesturen. De regelingen zullen per januari 1986 meer toegespitst moeten worden op de problemen van de bewoners.

Om de bewoners daar een handje bij te helpen, organiseert het LOS in het najaar een reeks scholingen over de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing.

Inlichtingen bij het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing, tel. 072-117137

plantsoen of speelweide

GEMEENTE MOET KLACHTEN BUURT SERIEUS NEMEN

Het maakt nogal verschil of een grasveld voor je woning in gebruik is als openbaar plantsoen of als speelweide voor de kinderen uit de buurt. Uit een recente uitspraak moet worden geconcludeerd dat de gemeente niet zonder meer de bestemming kan wijzigen van het één in het ander. De tegen de verandering protesterende buurtbewoner kan zijn belangen op die manier dan laten meewegen.

De zaak waarin uitspraak werd gedaan speelde in Bussum. Een plantsoen in die plaats wordt al jaren gebruikt door spelende kinderen. Daardoor werd behoorlijk wat schade toegebracht aan de beplanting, zodat een goed onderhoud van het geheel onmogelijk was. Een aantal omwonenden richtte zich, individueel, tot Burgemeester en Wethouders, met het verzoek om er nu eens iets aan te doen.

Het college reageerde daarop met een brief, waarin de feiten werden erkend. B&W hadden echter, zo deelden ze mede, na afweging van alle

belangen onvoldoende aanleiding gevonden om tegen het huidige gebruik op te treden. Wel zou, om het plantsoen zoveel mogelijk te sparen, een geringe wijziging in beplanting worden aangebracht; het spelen zou zich dan wel gaan beperken tot het middengedeelte.

Gebruik plantsoen

Tijdig diende één der buurtbewoners, aan wie een dergelijke brief was gestuurd, een AROB-bezwaarschrift in. De gemeente bleek niet bereid om inhoudelijk op de bezwaren in te gaan. Bij de heroverweging van de zaak, zo deelden B&W koeltjes mede, was vastgesteld dat in het betreffende geval sprake was van een "besluit van algemene strekking"; en, helaas: omdat alleen maar tegen beschikkingen (=concrete beslissingen in een speciaal geval) appel kan worden ingesteld, moet deze kwestie niet ontvankelijk worden beschouwd. Bovendien, zo meende de gemeente nog welwillend te moeten toevoegen, de door B&W te treffen maatregelen zullen worden gehandhaafd; daarmee zou dan de grond ontvallen zijn om feitelijk tegen het ongewenste gebruik van het plantsoen op te treden. Zoals zo vaak moest ook hier de afdeling Rechtspraak van de Raad van State grasduinen in het woud van gemeentelijke regelgeving ter plaatse. Al snel viel de aandacht op artikel 101, tweede lid, van de Algemene Plaatselijke Verordening. Op grond daarvan is het verboden om bomen, heesters of planten op openbare gemeentegronden of langs de weg te beschadigen. Ook mag je je niet (in openbare bossen, parken of andere groenvoorzieningen) buiten de gewone paden bevinden. Van dit laatste verbod is ontheffing mogelijk. B&W kunnen nl. speelweiden aanwijzen, die dan wel met bordjes als zodanig moeten worden aangeduid.

Ter zitting van de AROB-rechter, waar alle partijen zelf of door gemachtigden aanwezig waren, bleek dat het gemeentebestuur ook naar anderen toe niet had stilgezeten. Er kwam een brief op tafel, een weekje toege-stuurd aan een (andere) buurtbewoner. Die had gevraagd om de aanleg van een speelgelegenheid ter plaatse te realiseren. Uit deze brief leidde de afdeling af dat de Burgemeester en Wethouders hebben besloten (tenminste: dat daar maar van uitgegaan moet worden) dat het betrokken plantsoen ingevolge art. 101, lid 2 APV aangewezen werd als speelweide. Welnu, concludeerde dan de rechter, de tweede brief (waartegen deze zaak looopt) moest dan - hoewel de tekst niet direct daarop wijst - als kennisgeving van aanwijzing worden gezien. En vervolgens: dit aanwijzingsbesluit is gericht op enig rechtsgevolg. Nu het bovendien betrekking had op één bepaald plantsoen, meende de afdeling Rechtspraak dat dit besluit moest worden aangemerkt als een beschikking waartegen op grond van art. 7, lid 2 van de wet-AROB een bezwaarschrift kon worden ingediend. De aangevallen beschikking werd dan ook vernietigd. Het is de vraag of de klager zijn zin zal krijgen (dan wel moet wennen aan spelende kinderen). Het is echter wel zo, dat de gemeente alle tegenargumenten in de (opnieuw te nemen) beslissing zal moeten meenemen. In ieder geval zal serieuze aandacht aan de klachten moeten worden gegeven.

Mr. N. Wohlgemuth Kitslaar
(afd. Rsp Rvs 19 nov. '84;NJ/AB 1985-199)

uit: Binnenlands Bestuur, 12-7-85.

OPBOUWWERK-OPLEIDINGEN IN GEVAAR

Blijft de opleiding voor opbouwwerk - zowel voor de zgn. 1e fase (HBO) als de 2e fase (Voortgezette Opleiding) in Nederland, als een aparte zelfstandige beroepsopleiding bestaan? Dat is de vraag, die de opbouwwerk-gemoederen op de opleidingen bezighoudt.

Nederland kent een klein aantal zelfstandige opbouwwerkafdelingen binnen sociale academies en een groter aantal mogelijkheden om binnen de afstudeerrichting sociaal-cultureel werk de differentiatie opbouwwerk te doen. Wat het vervolgonderwijs, specifiek voor opbouwwerk betreft, kan men terecht bij de kadercursus in Rotterdam, de VO in Nijmegen en de PVO in Amsterdam.

Het gevaar is levensgroot aanwezig dat binnenkort de opleiding tot het beroep opbouwwerker/ster in ons land zal verdwijnen. Wat is er aan de hand?

In het hele hoger beroepsonderwijs is momenteel de zgn. STC-operatie aan de gang: Schaalvergroting, Taakverdeling en Concentratie. Een en ander houdt onder meer in dat de nu nog ruim 400 hogere beroepsopleidingen in Nederland voor 1-8-1986 moeten zijn teruggebracht tot ca. 40 instellingen voor hoger beroepsonderwijs. Uiteraard is de achtergrond van dit beleid bezuiniging en een grotere beheersbaarheid; als belangrijkste officiële argumenten worden echter genoemd: kwaliteitsverbetering en vergroting van de mogelijkheden voor studenten in het hoger onderwijs.

Hoewel ieder ogenblik weer een nieuwe circulaire m.b.t. de voorwaarden voor deze mammoetoperatie vanuit het ministerie van onderwijs verschijnt, en het dus vrij onduidelijk is wat nu de uiteindelijk voorgeschreven randvoorwaarden zullen zijn, staat een aantal uitgangspunten wel vast: een studierichting moet minimaal 200 studenten tellen, een school moet minimaal 600 studenten hebben, en bij meer dan 2500 studenten krijgt de instelling extra faciliteiten, bijv. op het gebied van onderzoek in het kader van het nader tot elkaar brengen van het WO en het HBO.

Opbouwwerk nergens genoemd

De minister zal uiteindelijk de studierichtingen vaststellen, maar het onderwijsveld moet daartoe zelf met voorstellen komen. Voor de sociale academies is de Vereniging tot Behartiging van de Belangen van het Sociaal-Pedagogisch Onderwijs (VBBSPO) druk doende met het ontwikkelen van een dergelijk voorstel. Onlangs is dan ook verschenen het le concept subsectoraal ontwikkelingsplan Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs, waaronder de sociale academies vallen. Alle nu bestaande studierichtingen worden in dit plan gehandhaafd, behalve de studierichting opbouwwerk. Ook bij het tweede fase-onderwijs wordt opbouwwerk nergens genoemd. Het plan omvat 7 studierichtingen en iets wat mogelijkwijs zou kunnen lijken op opbouwwerk is terug te vinden onder de studierichting 'maatschappelijke activering, recreatie en educatie'.

Opbouwwerk-docenten aan sociale academies hebben dit gevaar natuurlijk al zien aankomen: de norm van 200 studenten wordt - bij de huidige over Nederland verspreide opleidingsmogelijkheden - nergens gehaald. Tezamen proberen zij het tij te keren en de meningsvorming omtrent de

studierichtingen-problematiek zo te beïnvloeden, dat er in ieder geval sprake blijft van opbouwwerk i.p.v. de veel vagere term maatschappelijke activering. Voorts is het een zoeken naar (mocht een aparte studierichting niet haalbaar blijken te zijn) die studierichting, waarmee het opbouwwerk zich het meest verbonden voelt.

We raken hier echter aan een veel structureler problematiek. In die zin dat je je de vraag moet stellen of de onderwijssetting - de sociale academie, of het sociaal agogisch onderwijs - wel de juiste is voor een opleiding tot het beroep opbouwwerker/ster. De verbondenheid met de sociaal-economische sector, de gezondheidszorg e.d. is wellicht (veel) groter.

Een andere vraag die nog beantwoord dient te worden, is of de opleiding tot het beroep in de 1e of de 2e fase HBO thuishoort. Waarbij, om de zaak nog wat ingewikkelder te maken, het maar de vraag is of de VO's wel blijven bestaan. Minister Deetman heeft wel eens hardop de vraag gesteld of deze hele fase niet zou moeten worden geprivatiseerd, hetgeen betekent, dat een dergelijke opleiding niet meer te betalen zou zijn.

Tweede-fase opleiding

Ook het opbouwwerk-veld heeft inmiddels zijn verontrusting over bovengeschetste ontwikkelingen kenbaar gemaakt.

Het NIMO heeft zich - mede namens de werkplaatsen en het Platform Opbouwwerk - gericht tot de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn en de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling van WVC.

De landelijke opbouwwerk-organisaties stellen een (nieuw soort) tweede fase-opleiding voor aangaande het beroep opbouwwerker/ster. De argumentatie is dat het opbouwwerk zich bevindt op het raakvlak van de harde en de zachte sector, maar dat de opleiding is ingebed in de zachte zorg-sector. Een tweede belangrijke overweging om te kiezen voor een 2e fase-opleiding is dat het vak opbouwwerk gezien kan worden als een specialisatie na een oorspronkelijk anders gericht opleiding op HBO- of WO-niveau. Genoemd wordt de toenemende belangstelling voor het vak van architecten, verkeersdeskundigen, juristen, milieudeskundigen, gezondheidsfunctionarissen en sociale wetenschappers.

Bekijkt men de aanmeldingen op de voortgezette opleidingen, dan geeft dit inderdaad een beeld te zien van een groeiend aantal aanmeldingen van niet op HBO-niveau opgeleide opbouwwerkers/sters.

Hoewel het niet eenvoudig zal zijn om anno 1985 een nieuw type onderwijs te ontwikkelen, want dat is eigenlijk wat de landelijke opbouwwerk-organisaties voorstellen, lijkt het nu wel de tijd ervoor. Als de zaak op HBO- en VO-niveau eenmaal beklonken is, zal er voorlopig weinig nieuws te halen vallen.

De tijd lijkt dan ook aangebroken dat de opleidingen, de opbouwwerk-organisaties en de afdeling opbouwwerk van WVC rond de tafel gaan zitten om en de opbouwwerk-opleiding te redden en - als dat kan - in een nieuw jasje te steken.

Dorine Winkels

CORPORATIES LEEUWARDEN KUNNEN ONDERHOUD NIET BETALEN

In de komende tien jaar moeten ruim 7.500 naoorlogse woningwetwoningen worden opgeknapt. Dit kost ruim f 156 miljoen. Op basis van de vigerende regelgeving moeten de corporaties daarvan f 104 miljoen op tafel leggen. De exploitatiekosten die deze investering met zich brengen bedragen bijna f 12 miljoen per jaar. Deze lasten moeten de corporaties dekken uit de Algemene Bedrijfsreserves. Gezien de hoogte van deze reserves bij de Leeuwarder corporaties kunnen vijf van de zeven hun aandeel in de lasten niet opbrengen. Dit blijkt uit een onderzoek dat een werkgroep van huurders in samenwerking met het Leeuwarder opbouwwerk verrichtte.

De algemene Bedrijfsreserve (ABR) van het Gemeentelijk Woningbedrijf van Leeuwarden is uitgeput. Dit betekent dat er aan de complexe naoorlogse woningwetwoningen van het woningbedrijf geen groot onderhoud kan worden gepleegd. De exploitatielasten van twee derde van de investering moeten immers gedekt worden uit de ABR. Zelfs de zogenoemde terugploegregeling biedt geen uitkomst, aangezien ook in dat geval de exploitatiekosten ten laste van de ABR worden gebracht.

Huurders en het Leeuwarder opbouwwerk stelden zich de vraag of de financiële situatie waarin het Gemeentelijk Woningbedrijf terecht is gekomen te wijten is aan specifieke factoren. Zou dit het geval zijn, dan is het probleem weliswaar vervelend voor het GWB en zijn huurders, maar blijft de schaal van het probleem beperkt. Indien dit niet het geval is, zouden immers de andere corporaties te zijner tijd ook in een positie die vergelijkbaar is met die van het GWB komen. Tegen de achtergrond van deze vraag heeft een werkgroep van huurders onderzoek verricht.

In het onlangs gepresenteerde onderzoeksrapport (1) staan twee vragen centraal, ten eerste hoeveel Leeuwarder naoorlogse woningwetwoningen moeten er in de komende tien jaar worden opgeknapt en ten tweede wat de financiële gevolgen van deze operatie zijn.

Op het moment dat een complex naoorlogse woningwetwoningen 25 jaar oud wordt, komt het in aanmerking voor de regeling geldelijke steun voor groot onderhoud en verbetering van complexen woningen van toegelaten instellingen en gemeenten (MG 83-57). Gekeken is dan ook hoeveel woningen er in de komende tien jaar voor deze regeling in aanmerking komen. Daarnaast is becijferd hoeveel naoorlogse woningen reeds 25 jaar oud zijn, maar waaraan nog geen groot onderhoud is gepleegd. In totaal worden er in Leeuwarden in de komende tien jaar bijna 5.000 woningwetwoningen 25 jaar oud, terwijl het stuwmeer uit voorgaande jaren 2.500 woningen groot is.

Vervolgens is gekeken hoeveel er in deze woningen moet worden geïnvesteerd op het moment dat ze 25 jaar oud worden. De Stichting Stadsvernieuwingcorporatie heeft daartoe een kwaliteitsonderzoek en een raming van de opknapkosten gemaakt. Bij het vaststellen van de hoogte van het te investeren bedrag per woningen, hebben de volgende criteria centraal gestaan:

- het aantal wooneenheden onder een dak (bij groot onderhoud blijken dakreparaties veel voor te komen);
- de aan- of afwezigheid van galerijen (dit blijkt een kwetsbaar onderdeel van een woning te zijn. Groot onderhoud hieraan is vaak onontkoombaar);
- het aantal vierkante meters raamoppervlak (hieruit valt op te maken hoeveel kozijnen er aangepakt moeten worden);
- de toegepaste materialen (zijn deze onderhoudsgevoelig of niet);
- de detaillering van de woning (hoe meer details er aan een woning zitten hoe duurder de opknapkosten);

- de uitvoeringskwaliteit (gaat het om een al dan niet kwalitatief goed gebouwde woning. Een en ander los van de staat van onderhoud);
- de ouderdom van de woning;
- de voorzieningen die verbeterd moeten worden (keukens, elektra, gasleidingen e.d.);
- huidige staat van onderhoud.

De Stadsvernieuwingscorporatie Leeuwarden raamt de kosten van groot onderhoud van de genoemde 7.500 naoorlogse woningen op gemiddeld ruim f 20.000,- per woning. Deze investering is nodig op het moment dat een complex 25 jaar oud wordt. Na 25 jaar komen complexen woningen immers in principe in aanmerking voor een rijksbijdrage. Het is echter mogelijk om het groot onderhoud uit te stellen. In het onderzoeksrapport wordt opgemerkt dat dit geen soelaas biedt, aangezien de kosten die met het groot onderhoud gemoeid zijn zullen stijgen.

In Leeuwarden moet in een woning die 25 jaar oud is gemiddeld ruim f.20.000 geïnvesteerd worden. In het Meerjarenplan Stadsvernieuwing van het Rijk wordt ervan uitgegaan dat het opknappen van een naoorlogse woningwetwoning f 30.000,- kost. Dit verschil valt ondermeer te verklaren uit het feit dat in onderhavig onderzoek de 25 jaargrens wordt aangehouden, terwijl in het Meerjarenplan 'dringend herstel' maatgevend is. In het kader van de budget afspraken die met het Rijk zijn gemaakt, krijgt de gemeente Leeuwarden jaarlijks f 6 miljoen voor groot onderhoud van naoorlogse woningen. Gezien de hoogte van de gemiddelde investering per woning, kunnen in Leeuwarden 300 woningen worden aangepakt. De verwachting is dat dit bedrag in de komende jaren niet zal stijgen. Dit betekent dat er in Leeuwarden de komende tien jaar aan 3.000 woningen groot onderhoud kan worden gepleegd, terwijl er 7.500 woningen moeten worden opgeknapt. In feite zou Leeuwarden een contingent van 750 woningen per jaar, in plaats van de genoemde 300, toegedeeld moeten krijgen.

Exploitatielasten

Wat zijn de financiële gevolgen van het opknappen van de Leeuwarder naoorlogse woninggraad? Vastgesteld wordt dat in de komende tien jaar in totaal ruim f 156 miljoen nodig is om de kwaliteit van de naoorlogse woningen op peil te houden. Van belang is om te bekijken welk deel van deze investering voor rekening van respectievelijk het Rijk en de corporaties komt. Voor 1.1.1984 ontvingen corporaties voor het opknappen van zowel voor- als naoorlogse woningen een bijdrage in exploitatie tekort. Bij vooroorlogse woningen werd het tekort volledig aangezuiverd, bij naoorlogse woningen voor de helft. De wijziging van de regeling per 1.1.1984 heeft vooral grote financiële gevolgen voor de naoorlogse woningvoorraad, aangezien daarvoor geen subsidie in de exploitatielasten meer wordt verstrekt.

Corporaties ontvangen op basis van de nieuwe regelgeving een bijdrage ineens van een derde van het te investeren bedrag. Het resterende deel van de kosten moeten de corporaties lenen op de kapitaalmarkt, of betalen uit eigen middelen. De exploitatielasten die hieruit voortvloeien gaan ten laste van van de Algemene Bedrijfsreserves van de corporaties.

Hoe staat het ermee? Het blijkt dat 2 van de 7 Leeuwarder corporaties thans over een ABR van redelijke omvang beschikken. Een heeft een abr die overeenkomt met het landelijk gemiddelde(2). De anderen zitten daar duidelijk onder. In het onderzoeksrapport wordt geconcludeerd, dat de twee corporaties met een redelijke ABR de exploitatielasten van groot onderhoud in de komende jaren wel kunnen opbrengen. De onderzoekers voorspellen dat de vijf andere in financiële problemen zullen komen, als ze het groot onderhoud plegen dat nodig is om de kwaliteit van hun bezit op peil te houden.

Huurders dupe

Eind vorig jaar kwam het Research Instituut voor de Woningbouw (RIW) tot de conclusie(3) dat bijna de helft van de 1.301.000 woningen van gemeenten en corporaties die tussen 1946 en 1975 zijn gebouwd aan meer of minder ingrijpend herstel toe is. Terecht merkt het RIW op dat de problematiek van de naoorlogse woningvoorraad ernstig wordt onderschat. De onderschatting van de problematiek komt vooral tot uitdrukking in het instrumentarium dat gemeenten en toegelaten instellingen tot hun beschikking hebben om de naoorlogse voorraad op te knappen. Terwijl het besef groeit dat de problemen rond de na de oorlog gebouwde woningen aanzienlijk zijn, presteert de overheid het om per 1 januari 1984 een subsidieregeling voor groot onderhoud te presenteren die voor de corporaties in financieel opzicht nog slechter is dan de regeling die tot dan toe van kracht was. Voor de gemeente Leeuwarden heeft dit tot gevolg dat in de komende jaren de meeste corporaties de kwaliteit van hun naoorlogse bezit niet op een aanvaardbaar peil kunnen brengen. De constatering dat ze exploitatielasten die met het groot onderhoud zijn gemoeid niet kunnen betalen, heeft niet alleen gevolgen voor de corporaties zelf. Vooral de huurders zullen de dupe worden van het noodgedwongen achterwege laten van het noodzakelijke onderhoud. Het niet verrichten van groot onderhoud heeft eveneens tot gevolg dat de leegstand in vooral de naoorlogse hoogbouw zal gaan toenemen. De leegstand concentreert zich immers in de duurdere nieuwbouw en in de kwalitatief slechtere complexen. Hierdoor dreigt een gevaarlijke spiraal van verkrotting, waardoor kosten van groot onderhoud stijgen, terwijl de financiële speelruimte van corporaties door huurdering nog meer onder druk komt te staan. In dit artikel wordt de problematiek rond de Leeuwarder naoorlogse woningvoorraad onder de loep genomen. Het zal duidelijk zijn dat het geen exclusief Leeuwarder probleem is. In tal van andere steden zullen dezelfde problemen spelen of gaan spelen. De oplossing zal voor een belangrijk deel dan ook van het Rijk moeten komen. De regeling voor het groot onderhoud (MG 83-57) zal ingrijpend gewijzigd moeten worden. Daarbij moet of het rijksaandeel, dat thans een derde van de investering bedraagt, groter worden of het Rijk moet een redelijke bijdrage in de exploitatiekosten gaan verstrekken.

Het opknappen van de naoorlogse woningvoorraad is bovenal een financieel probleem. In het meerjarenplan Stadsvernieuwing wordt voor de komende vijf jaar jaarlijks f 900 miljoen uitgetrokken voor het groot onderhoud van naoorlogse woningen. Om in de komende jaren de problemen adequaat te lijf te kunnen gaan, is verdubbeling van het beschikbare budget noodzakelijk. De Rijksoverheid zal niet staan te trappelen om het programma voor het groot onderhoud te verdubbelen. Bewonersgroepen, gemeentebesturen en toegelaten instellingen staan niet zelden tegenover elkaar in het strijdperk.

Bij de problematiek van het groot onderhoud van de naoorlogse woningvoorraad sporen de belangen. Dit onderwerp lijkt dan ook uitermate geschikt om een coalitie te sluiten, teneinde gezamenlijk de politiek-verantwoordelijken erop te wijzen, dat aanzienlijke verhoging van het budget voor groot onderhoud van de naoorlogse woningvoorraad nodig is.

- (1) De toekomst van de leeuarder naoorlogse woningvoorraad, Centraal Orgaan Leeuwarden, 1985.
- (2) De gemiddelde Algemene Bedrijfsreserve bedroeg per 1.1.1983 f 3.565,- per woning.
- (3) Woningvoorraad '45-'75, RIW, Delft 1984.

WERK EN WELZIJN: EEN KWESTIE VAN POLITIEKE WIL

In "Wirtschaftswoche" (30-8) wordt de 95-jarige nestor van de Duitse katholieke sociale leer geïnterviewd over de grote werkloosheid, die - hoewel procenten lager dan in Nederland - ook de Duitsers zorgen baart.

Op de vraag van de verslaggevers of naar het inzicht van Dr. Oswald von Nell-Breuning de schaarser geworden arbeid over meer schouders verdeeld moet worden, antwoordt deze: "Nicht die Arbeit ist knapper geworden, sondern das Angebot von Arbeitsgelegenheit ist zurückgegangen". Juist of niet; een dergelijke subtiele nuance verraadt denkkraft.

Een kwaliteit die niet kan worden toegeschreven aan de Ministers die onlangs lieten weten geen toekomst te willen bieden aan het instrument Werk en Welzijn, dat (proefondervindelijk vastgesteld) borg kan staan voor de herverdeling en herwaardering van betaalde en onbetaalde arbeid voor m.n. de laaggeschoolde beroepsgroepen.

Onder erkenning van de positieve resultaten van de experimentele aanpak tot nu toe en in de harde - en inmiddels openlijk erkende - zekerheid dat juist de met dit instrument beoogde groepen op de arbeidsmarkt geen schijn van kans hebben en zullen hebben, spreken de Ministers van SoZaWe en WVC uit dat gekozen is voor een aanpak ".....waarbij o.m. door middel van scholingsmaatregelen een structureel effect wordt bewerkstelligd zonder blijvende financiering van de overheid".

Een notie die bol staat van de onzin, want:

- * Scholingsmaatregelen hebben zéker in relatie tot de laagst geschoolde beroepsgroepen geen enkel effect op het aantal arbeidsplaatsen. Wel is zeker dat door technologische en andere vormen van bedrijfsinnovatie juist die arbeidsplaatsen kwantitatief in een (versnelde) negatieve spiraalbeweging zitten, terwijl bovendien grote werkloosheid onder hoger gekwalificeerde beroepsgroepen leidt tot aanmerkelijk toegenomen "verdringing".
- * Daarmee is het fictieve karakter van de zinsnede "zonder blijvende financiering van de overheid" aangegeven, want mensen die "structureel werkloos" moeten leven, vallen per definitie onder de "blijvende financiering van de overheid".

Wie even doordenkt ziet achter de redenering van de bewindslieden als vanzelf de hardnekkige "verkokeringsfilosofie" die tot schade en schande elke vernieuwing van het (beleids)instrumentarium blijft blokkeren.

Dat mag in zijn algemeenheid al een irritante Hollandse hebbelijkheid zijn, maar in dit geval te meer kwellend gegeven de ontbrekende alternatieven. Wie het vakantie-dubbelnummer van M.O. "Wethouder, Werkloosheid & Werkgelegenheid" heeft doorgenomen, weet waarom.

Wellicht essentiëler nog is dat het in dit geval niet gaat om wéér een aangewaaid idee, maar om een langdurig gesmeed en in de praktijk gestaald instrument: een techniek die bewezen heeft te werken.

En wanneer dan ook nog vaststaat dat de "claim" vanuit de dragers van Werk & Welzijn zich beperkt tot het mogelijk maken van een tweede experimentele fase in een aantal lokaties wordt het Njet wel heel onbegrijpelijk.

Het is dan vervolgens onmogelijk om met droge ogen kennis te nemen van de omstandigheid dat in het zgn. JOB-plan dit jaar een dikke 90 miljoen gulden onbesteedbaar blijft

Het Landelijk Samenwerkingsverband Werk & Welzijn weet zich echter breed gesteund in zijn streven, zowel door - naar het zich laat aanzien - Kamerbrede politieke adhesie, alsook door de vele, breed samengestelde, lokale en regionale initiatieven door het hele land. Terwijl ook lande-

lijk de steun-betuigingen van uiteenlopende organisaties als het Federatiebestuur FNV en Rotary International een duidelijke ondersteuning geven.

Werk & Welzijn is in hoofdzaak geen kwestie van (meer) geld, maar van politieke wil.

Wil van de Leur

Wethouder, werkloosheid en werkgelegenheid

Het juli/augustusnummer van Mededelingen Opbouwwerk bevatte een weergave en analyse van het werkgelegenheids- en werkloosheidsbeleid in een twintigtal gemeenten. De basis hiervoor was een inventariserende en vergelijkende studie, op verzoek van het Platform Opbouwwerk uitgevoerd door Hans Berntsen.

Enkele lijnen, van conclusies kan gezien de wijze van gegevensverzameling nauwelijks sprake zijn, die uit de interviews met de wethouders naar voren komen zijn, dat:

- de kloof tussen kanshebbers en kansarmen zich ook aftekent tussen het gemeentelijk werkgelegenheids- en werkloosheids(=opvang)-beleid
- het veld tussen werkgelegenheids- en werkloosheidsbeleid voor de meeste gemeenten nog een onontgonnen terrein is
- nog maar weinig gemeenten een expliciet en doelgericht beleid voeren ter verbetering van de arbeidsmarktpositie van (langdurig) werklozen
- waar dit wel het geval is, aan het opbouwwerk meestal geen rol wordt toegekend.

Als uit de studie toch één harde conclusie te trekken is, dan is dat wel dat ook wethouders het geringe perspectief van grote groepen werklozen op de arbeidsmarkt bevestigen en zelf ook zoekende zijn om daaraan "iets" te doen, zonder dat een heldere visie te bespeuren valt.

Paul Lemmen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten schreef op verzoek van M.O. onderstaande reactie.

GROTERE BELEIDSINSPANNING EEN MUST

Gemeenten hebben 't, als het gaat om werkgelegenheid en werkloosheid. Veel industrieterrein dat ze helaas bij gebrek aan vraag, aan de straatstenen niet kwijt kunnen. Ook veel werklozen, die bij gebrek aan vraag steeds langduriger werkloos blijven. Zowel de lege industrieterreinen als het grote aantal uitkeringsgerechtigden zijn een loden last geworden voor de gemeentebegroting. Zo zwaar dat deze andere noodzakelijke voorzieningen wegdrücken. Ook het budget voor een lokaal werkgelegenheids- en werkloosheidsbeleid heeft daarvan te lijden. Zo ontstaat weer een nieuwe vicieuze cirkel, die in de reeks gesprekken met wethouders steeds op de achtergrond aanwezig is.

Het is waar: gemeenten hoeven zich uitsluitend niet al te uitbundig op de borst te kloppen over de resultaten van hun beleidsinspanningen voor werklozen. Zeker, er zijn talrijke initiatieven die ook in de gedegen studie van Hans Berntsen vermeld worden. In veel gemeenten is bovendien de betrokkenheid van bestuurders en ambtenaren groot. Over het algemeen groeit het bewustzijn dat de gemeenten "iets moeten doen" voor die groeiende hoop kansarme werklozen die door het Rijk steeds meer worden beschouwd als "displaced persons" in het arbeidsbestel.

Maar in dat "iets doen" beginnen de problemen. Te weinig beleidsruimte, te veel aparte schotjes en potjes, te weinig geld en vooral een te kleine financiële bijdrage van het Rijk. Vreemd is dat laatste niet, als je zo pas geconstateerd hebt dat deze groep geen hoge prioriteit heeft in het regeringsbeleid. Al deze punten zijn even zovele barrières om een lokaal beleid op te zetten. Daarbij hoef ik niet voorbij te gaan aan de barrières in eigen huis.

Altijd een kloof tussen de politieke wil om iets te doen en de financiële middelen die beschikbaar gesteld worden, vaak versnippering van het beleid over meer portefeuillehouders en soms gebrek aan coördinatie tussen ambtelijke diensten en afdelingen.

Een andere nuance wil ik nog aanbrengen. Dat er tussen gemeenten verschillen in aanpak te zien zijn, is niet uniek. Nederland is gelukkig geen eenheidsworst. Een verschil in werkloosheidspercentage of een verschil in ontwikkelingsstadium - men moet niet vergeten dat de scherpe stijging van de werkloosheid plaatselijk en in tijd bepaald wordt -, verschil in politieke opvattingen, verschil in politieke aandacht vanuit Den Haag en verschil in organisatie van de gemeentelijke dienst. Dat zijn allemaal nuances die de landelijke kaart verschillend inkleuren.

De slotconclusie van de gespreksronde dat gemeenten meer kunnen en moeten doen, onderschrijf ik, met al de nuances die ik hierboven heb willen aangeven. Alleen is dan relevant, HOE je die extra beleidsinspanning kunt realiseren. Juist in een periode dat de gemeentefinanciën nog verder slinken door de niet aflatende bezuinigingsdrang van het Rijk - en hoe paradoxaal het ook moge klinken - door de stijgende uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen wordt het een tour de force. Desondanks heb ik de indruk dat gemeenten vastbesloten zijn die beleidsinspanning waar te maken ten koste van andere gemeentelijke velden. Mijn eigen organisatie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, kan evenmin aan de kant blijven staan. Onze publicatie "Gemeente, werk en werkloosheid" heeft nogal wat gemeenten aanzet tot een beleid te ontwikkelen op een breed front. Wij zijn ons bewust dat het daarbij niet kan blijven. Handreikingen aan gemeenten en uitwerkingen van beleidsonderdelen staan op stapel. Dus enige lichtpuntjes zijn er wel.

Dan tenslotte nog een enkel woord over de rol van het opbouwwerk hierbij. Zelfs als aan het opbouwwerk meestal geen rol wordt toegekend in het beleid ter verbetering van de arbeidsmarktpositie van (langdurig) werklozen - een conclusie na de gespreksronde -, is de functie in het totale beleid niet weg te denken. Alleen al de signalerende en initiërende functie, culminerend in het magische begrip ontwikkelingsfunctie, is een toch niet onbelangrijke bijdrage. Waar die rol meer inhoudt en ook de participatie in de organisatorische en uitvoerende sfeer raakt, blijft het ook voor het opbouwwerk de opgave die specifieke functie meer gestalte te geven. Uit de gesprekken met de wethouders is daar niet een duidelijke lijn uit af te leiden.

Paul Lemmen
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Extra katern in M.O.

LA FACE CACHEE DE L'AMERIQUE

"Schrap alle vormen van bijstand, dan krijgen de armen weer de kans zich op eigen kracht omhoog te werken." Dat is de aanbeveling van de politoloog Charles Murray over wiens studie "Losing ground" Roel Jansen in de NRC (28-8) een artikel schreef.

Centrale stelling is dat de hulpprogramma's in de zeventiger jaren de armen armer hebben gemaakt. Een these die ook doorklinkt in de State of the Union van februari 1985 - de jaarlijkse boodschap van de president aan het Amerikaanse Congres:

"Hulpprogramma's die de afhankelijkheid van arme mensen vergroten, hun gezinsstructuur kapot maken en hun zelfrespect ondergraven, zijn niet progressief, ze zijn reactionair."

Hoewel die formulering weinig meer beweert dan "verkeerde hulp is verkeerd" is het aannemelijk - gegeven de feitelijke policy - dat juist die tussen-zinsneden weggelaten kunnen worden: "Hulpprogramma's zijn reactionair."

Het zal duidelijk zijn dat degenen die betrokken waren bij de anti-poverty-war daar anders over denken. Zo merkt Ben Wattenberg (zelf indertijd betrokken bij de Great-Society-programma's onder Johnson) op dat de ideologische kritiek dat indertijd op ruime schaal een soort "verweking" werd geïnjecteerd, onjuist is.

Maar hij geeft Murray wel "voor de helft" gelijk: hulpverlening kan afhankelijkheid vergroten, als er geld beschikbaar komt om een bepaalde ongewenste situatie te verbeteren, kunnen méér mensen zich tot die ongewenste situatie aangetrokken voelen, waardoor het netto resultaat van de hulpverlening negatief kan uitvallen.

En tenslotte poneert Murray ook dat niet alleen beloningen, maar soms ook ontmoedigingen noodzakelijk zijn.

Roel Jansen memoreert dat dergelijke problemen ook bekend zijn uit discussies over de hulp aan ontwikkelingslanden. En hij wekt op een soortgelijk onderzoek eens in ons land te gaan ondernemen.

Het verwarrende in deze en verwante polemieken (denk ten onzent aan de Achterhuis-discussie) is de schijnbare "perfect harmony" van de meest reactionaire en de meest progressieve denkbeelden. Meer genuanceerde concepties missen de charme van de eenvoud en worden zodoende én in tijden van overvloed én in tijden van crisis overspoeld door de ideologen en beleidsmakers die de golfbeweging van de ene of de andere conjunctuur tot de hunne hebben gemaakt.

Maar uiteindelijk gaat het maar zeer betrekkelijk om denkbeelden en opties. Zeker in het opbouwwerk, waar maatschappelijke realiteiten - in déze buurt, bij déze groep - en tendentiële ontwikkelingen daarin in velerlei opzicht maatgevend moeten zijn.

Daarom leek het de redactie van M.O. geen slecht idee het opbouwerveld eens kennis te laten nemen van een uitgebreide (observatie-)schets van de Amerikaanse situatie, zoals die in Le Monde Diplomatique van juli 1985 verscheen. Immers juist de beschrijving van dagelijkse realiteit kan een matigende inwerking hebben op blauwdrukken van welke aard dan ook.

Het uitgebreide Le Monde-artikel van Florence Beaugé werd voor M.O. in het Nederlands vertaald door Pieter Verhulst.

Een katern om over na te denken.

LE MONDE

N° 376 - 32e année

JULIET 1985

28 pages - 11,50 F

Algérie : 4 DA
 Arabie Sa. : 120 F
 Belgique : 37 FB
 Canada : 205 S.C.
 Espagne : 251 P
 E.U. : 2,18 \$ US
 Gr.-Bret. : 1,10 £

Irlande : 170 £

Italië : 190 lire

Jamaica : 1300 dr

Japan : 6077 Y.

Nieuw-Z. : 140 FS

Noorw. : 1900 DA

diplomatieque

Abonnements voir tarif page 29

Publication mensuelle - 5, rue des Italiens, 75427 Paris Cedex 09

HET VERBORGEN GEZICHT VAN AMERIKA

Er is altijd armoede geweest in Amerika, maar ondanks de economische opleving en het afnemen van de werkloosheid wint de honger terrein in de Verenigde Staten. De laatste zes jaren heeft dit probleem zelfs spectaculaire proporties aangenomen. Waren er in 1978 nog 24 miljoen (1) Amerikanen die onder de officiële armoedegrens leefden, nu is hun aantal gegroeid tot 35 miljoen, dat wil zeggen bijna een op elke zes inwoners. Negenhonderdduizend personen zijn het afgelopen jaar gezakt tot onder de armoedegrens, die in 1984 werd vastgesteld op een bruto jaarinkomen van 10.610 dollar (2) voor een gezin bestaande uit vier personen. In deze cijfers is overigens geen rekening gehouden met de enkele miljoenen illegale immigranten, omdat zij buiten de telling vallen.

De grootste getroffen groep bestaat uit zwarten (35,7%) - deze bevolkingsgroep vormt echter slechts 12% van de totale Amerikaanse bevolking - op de voet gevolgd door de hispano's (28,4%).

Een speciale commissie, door president Reagan belast met de bestudering van het hongerprobleem in de Verenigde Staten, kwam in januari 1984 echter tot de conclusie dat: "Niets erop wijst dat honger een wijd verbreid probleem is in het land". Hoewel wordt toegegeven dat veel mensen van tijd tot tijd ondervoed zijn, tracht de commissie in haar rapport het hongerprobleem te scheiden van de armoede. Critici hebben daarop prompt geantwoord dat deze problemen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, omdat het één duidelijk een gevolg is van het ander. Volgens andere deskundigen heeft de speciale commissie goed werk geleverd door de armen in drie hoofdgroepen te onderscheiden: de

"traditionele armen", waartoe de permanent werklozen, alleenstaande vrouwen met kleine kinderen en bejaarden gerekend worden; de "daklozen", waartoe ook geesteszieken behoren, - in aanzienlijke aantallen, vanwege het beleid dat er de laatste dertig jaar op gericht is hen niet te hospitaliseren - de chronische alcoholisten en drugsverslaafden; en als derde categorie de "nieuwe armen", waartoe de gewezen arbeiders en werknemers uit de middenklasse behoren die als gevolg van de recessie werkloos zijn geraakt.

Wellicht kan aan deze door de regeringscommissie gedefinieerde categorieën nog een vierde worden toegevoegd: de "bijna arme". Daarmee wordt de groep bedoeld die wel werk heeft en daardoor 25% boven de armoedegrens zit en als gevolg daarvan geen enkel recht heeft op ondersteuning door de staat. Deze groep verkeert vooral in moeilijke omstandigheden als de inkomsten onvoldoende groot zijn om, bijvoorbeeld, uitgaven wegens ziekte of schoolgelden te kunnen betalen. Als deze groep van "bijna armen" wordt toegevoegd aan de eerder genoemde categorieën armen, zijn er in totaal 47 miljoen (op een bevolking van 235 miljoen) die thans in miserabele omstandigheden leven.(3)

Bij afwezigheid van een werkelijk sociale politiek - en vooral door het ontbreken van de wil een ander beleid te volgen - lijken de kansen van de minst bedeelden om uit deze vicieuze cirkel van ellende te komen steeds kleiner te worden.

Volgens Mitch Snyder, woordvoerder van de Community for Creative Non Violence (CCNV) "is er niet zoveel armoede geweest in de Verenigde Staten, sinds hier twintig tot vijf-

entwintig jaar geleden nog kinderen aangetroffen werden met opgezwollen hongerbuiken. Vandaag de dag ontvangt nog 50% van de mensen die onder de armoedegrens zitten geen enkele ondersteuning van de overheid. Er is een minimum aan scholing en doorzettingsvermogen nodig om alle administratieve hindernissen te nemen. Anders gezegd, onder de behoeftigen zijn velen totaal ongetuurd en niet in staat een aanvraagformulier voor hulp in te vullen..." De officiële armoedegrens, zoals die door de overheid is vastgesteld voor heel de Verenigde Staten, beschouwt Snyder als "lachwekkend en simplistisch", aangezien de kosten van levensonderhoud in verschillende gebieden van het land ver uiteen lopen.

Het is moeilijk de honger in cijfers te vatten, veel gemakkelijker kan de armoede en alles wat daarmee samenhangt gemeten worden aan: het aantal verzoeken om noodhulp voor onderdak en voeding bijvoorbeeld, of de ziektegevallen die te wijten zijn aan ondervoeding...

De rijdende gaarkeuken

Washington, zeven uur in de avond. Zoals elke avond zet de vrachtwagen met de rijdende gaarkeuken zich in beweging. De eerste halte is bij de Ellips, het grote ovale gazon achter het Witte Huis. Deze plek werd echter niet om politieke redenen gekozen, de overweging hier te parkeren is op zuiver praktische gronden genomen. De verschoppelingen zwerven gewoonlijk niet in de arme wijken rond, want als ze wat dollarcenten willen bemachtigen, kunnen ze beter gaan bedelen bij mensen die rijker dan zijzelf zijn. Nadat de vrachtwagen op verschillende plaatsen gestopt is, wordt de rijdende gaarkeuken voor het gebouw van de Wereldbank geparkeerd. Hier herhaalt zich dagelijks hetzelfde tafereel: eerst gedrang, maar dan vormt zich haastig een rij mensen. Even later staan er bijna vijftig mensen keurig in de rij te wachten. De meerderheid bestaat uit zwarte mannen, enkele vrouwen, soms met een baby, en een aantal invaliden. Twee mensen bewegen zich voort op krukken, een derde in een rolstoel. Sommige mannen zijn half naakt: ze zijn slechts gekleed in een lange broek. Anderen zijn veel te warm aangekleed: winterse windjacks, jassen van imitatiebont en zelfs dikke wollen

mutsen. De temperatuur buiten is 26 graden, hoewel het bijna negen uur 's avonds is.

Een ongeveer vijftig jaar oude man kan zich amper staande houden. Gisteravond, op hetzelfde uur, liep er nog geen lange snee van zijn slaap tot zijn kin over zijn gezicht. Hij is stomdronken, onder invloed van drugs of ziek en klampt zich vast aan de mensen naast hem, maar ze duwen hem weg tot hij ten slotte naar de rand van het trottoir rolt, bijna onder de wielen van de gaarkeuken. Het is op het eerste gezicht moeilijk te raden waarom deze mensen zich dagelijks naar dit verzamelpunt begeven. De uiterlijke verschijning bedriegt dikwijls. Voor elke nieuwigheid zonder werk, zonder onderdak en zonder hoop op betere tijden, zijn twee op straat doorgebrachte nachten dikwijls al voldoende om er niet langer presentabel uit te zien en zo zijn laatste kans op ander werk te verliezen. Daartegenover weet de doorgewinterde dakloze dat hij er, voor zover zijn beperkte middelen het toelaten, alle belang bij heeft zich zo netjes mogelijk voor te doen, als hij tenminste niet het slachtoffer wil worden van zowel de agressie en het sadisme van leeglopers, als de razzia's van de politie.

Deze jongeman bijvoorbeeld, is een toonbeeld van zindelijkheid. Ongeveer dertig jaar oud, groot en goed geschoren, en gekleed in denim, drukt hij zich voor de gelegenheid in uitstekend Frans uit. Alleen zijn accent verradt dat hij Amerikaan is. Toch leeft hij al vijf jaar op straat. Elke dag gaat hij zich wassen en scheren bij een tankstation. "Mijn moeder," zegt hij ernstig, "heeft me ingeprent dat ik netjes en schoon moet zijn." Een bizarre conversatie, evenals met zijn buurman, ergens in de vijftig of zestig jaar oud en ondanks zijn lompen en de walm van alcohol is toch duidelijk te zien dat hij wellevend is opgevoed... Vrijwel nooit staat onverschilligheid op de gezichten in de rij te lezen. Als dat wel het geval is blijkt deze gelaatsuitdrukking geveinsd en verdwijnt spoedig. Eerder woede, verbittering en vooral het gevoel vernederd te zijn.

Een man weigert botweg de aangeboden boterham, met het argument dat het brood oud is. Een andere vaste klant pakt zijn maaltijd nooit aan alvorens hij eerst een praatje heeft

gemaakt. Een jonge vrouw duwt de beker die haar wordt voorgehouden weg, maar houdt zonder een woord te zeggen de zuigfles van haar baby omhoog.

Nog altijd in de federale hoofdstad, maar verder naar het noordwesten, is op dit uur de Mc Kenna Wagon op straat. Deze rijdende gaarkeuken wordt gedreven door een liefdadigheidsinstelling. Evenals de gaarkeuken van het Leger des Heils volgt ook deze vrachtwagen elke dag op vaste uren dezelfde route. Vandaag staan er bij de laatste halte ongeveer zeventig tot tachtig mensen te wachten op de enige maaltijd die ze vandaag zullen krijgen. De wachtende groep heeft pech: bij eerdere halteplaatsen is te veel eten uitgedeeld, zodat er nu maar weinig over is. De mensen wordt gevraagd te kiezen: een beker soep óf een snee brood met pindakaas. Allebei krijgen, zoals gewoonlijk, is er vandaag niet bij. Onmiddellijk stijgt de spanning. Stemmen verheffen zich en de rij valt uiteen. Even dreigt er een opstootje en dan springt een man met een mes in de hand naar de deur van de vrachtauto. Met ontbloot bovenlijf, en op blote voeten brult zijn tandeloze mond dreigementen. Niemand reageert. Deze scène uit een slechte film duurt ongeveer tien minuten. Geleidelijk kalmeert de woedende man, doet zijn mes weg en omhelst de twee mensen die hij even tevoren nog wilde vermoorden...

In Second Street, niet ver van het Capitool, biedt de CCNV onderdak aan degenen die de nacht niet buiten op een luchtrooster van de stadsverwarming willen doorbrengen. Het is een groot vervallen gebouw, vlak naast het ultramoderne kantoor waarin het hoofdkwartier voor de herverkiezing van de regering Reagan - Bush zetelt. Er zijn twee ingangen: een voor mannen (elke avond vijf- tot achthonderd) en de andere ingang is voor de vrouwen (gemiddeld negentig). Lange, slecht onderhouden gangen die met TL-balken verlicht worden. Aan weerszijden zijn grote slaappalen waar veldbedden dicht opeen staan. De wanden zijn kaal. Gemiddeld is er één douche voor driehonderd mensen, en één toilet per honderdvijftig bezoekers. In de grote gemeenschappelijke ruimte die als woonkamer dienst doet, zijn een stuk of twintig vrouwen bijeen. De oudste moet ongeveer vijftienzeventig jaar zijn, de

jongste achttien. De laatste ligt met al haar kleren aan languit op de grond, terwijl de andere vrouwen half naar de kleine zwart wit televisie kijken.

Een vrouw zit op een van de toiletten, de deur staat wijdopen. Met haar broek naar beneden en haar handen op de kniën roept ze iets naar een pas aangekomen vrouw die haar niet begrijpt. De vrouw schreeuwt steeds luider en vraagt of ze "nou slaapt, ja of nee?" voor ze een verwensing uit. Tegenover haar heeft een andere zwarte vrouw zich helemaal uitgetkleed, om zich onverschillig voor haar omgeving te wassen. De afvoer van de wastafel lekt en het water stroomt over de vloer, tot iemand op het idee komt er een emmer onder te zetten. Op hetzelfde ogenblik klinkt er geschreeuw in de gang. Twee vrouwen, allebei ongeveer vijftig jaar oud, zijn elkaar in de haren gevlogen. Ze worden van elkaar gescheiden en een derde vrouw werpt zich op als getuige. Niemand luistert. Wat heeft het ook voor zin? Zulke onbelangrijke incidenten komen dagelijks voor, hoewel dergelijke schermutselingen bij de mannen dramatisch uit de hand kunnen lopen.

"En dan word je apathisch of agressief..."

Op de hoek van 14th Street en N Street is de weinig aantrekkelijke kleine gevel van Bread for the City, een centrum voor noodhulp. Hier wordt gratis voedsel, kleding en advies verstrekt. De wijk heeft een slechte reputatie. Drie weken geleden is een prostituee vermoord op het bordes van de naburige kerk. Het is half negen 's morgens en de rij wachtenden is al lang. Toch zullen de deuren niet voor tien uur geopend worden. Op maandag, de dag volgend op een feestdag en de laatste dagen van de maand, is de rij zowel 's zomers als 's winters nog langer. De rij wachtenden is tientallen meters lang en reikt tot om de hoek van de straat. De gemiddeld honderdvijftig mensen die hier per dag geholpen worden mogen pas na een maand terugkomen. Iedereen krijgt een zak met eten voor drie dagen. De controle is streng. Op straat staan alleen vrouwen met kinderen, bejaarden en invaliden in de rij te wachten. Voor mensen die jonger dan vijftienzeestig jaar zijn (onverschillig of het mannen of vrouwen zijn), of geen kinderen moeten verzorgen,

is geen plaats. Dat is een kwestie van prioriteiten stellen. Bread for the City heeft als particuliere instelling, die in stand wordt gehouden door verschillende kerken en vrijwilligers, geen middelen om meer te doen.

Een voor een mogen de klanten de winkel in. Het zijn allemaal zwarten en ze hebben vrijwel geen tanden meer. Een snelle blik op de kleding die binnen in de rekken hangt, leert dat de meeste kledingstukken onge-schikt zijn voor het seizoen. Dat is niet zo verbazingwekkend, want in de zomer ruimen de schenkers hun winterkleding op, terwijl ze in de winter juist hun zomerkleding wegdoen. Vandaag is het 28 graden in de schaduw. Toch zoekt een ongeveer dertig jaar oude vrouw tussen de overhemden met lange mouwen, de wollen jurken en de dikke vesten. Ze heeft haar tweejarig zootje bij zich. Anderhalf uur heeft ze in de felle zon gestaan, met haar kind op de arm en keurig in de rij wachtenden, bang om haar beurt te verspe-len. Hier zijn geen winkelwagentjes; in deze wijk zou dat een luxe zijn...

Buiten schuift de rij inmiddels langzaam op, maar wordt niet korter. Andere vrouwen met kleine kinderen sluiten zich achteraan. Een vrouw komt de winkel binnen nadat ze buiten een vol uur in de rij heeft gestaan, met haar drie jaar oude dochttertje. Het kind heeft de ogen half gesloten. Ze lijkt totaal versuft en koortsig. De moeder kijkt niet eens naar de kledingstukken, ze loopt rechtstreeks naar de toonbank waar de voedselpakketten worden verstrekt. Even later gaat ze de winkel uit, ze kijkt opgelucht.

Een man komt binnen. Hij is ongeveer veertig jaar oud, slecht gekleed en slecht geschoren. Hij vraagt om eten. De wedervraag luidt of hij kinderen moet verzorgen. De man antwoordt ontkennend. Hij zegt dat hij werkloos is, geen cent op zak heeft en dat hij honger heeft. Dan wordt hem gezegd dat men niets voor hem kan doen, hij kan alleen een hemd en een broek krijgen. De man herhaalt dat hij honger heeft. Hij krijgt de raad 's avonds naar de gaarkeuken van het Leger des Heils te gaan. Hij verwijnt woedend.

Een vrouw met haar dochttertje op de arm is na hem aan de beurt. De leef-tijd van het kind kan één, twee of

drie jaar zijn: dat is onmogelijk te bepalen, zo griezelig mager is het kind. De armpjes en beentjes zijn bijna vel over been, maar aan die slechte conditie zal de hazelip van het kind wel niet vreemd zijn. Daarna komt een achtentertigjarige man binnen. Hij komt voor de eerste keer naar Bread for the City, en het is duidelijk dat deze stap hem zwaar valt. Hij is getrouwd en vader van zeven kinderen in de leeftijd van zeven tot twintig jaar. Hij is niet werkloos, want hij werkt full-time als schoonmaker in kantoorgebouwen voor 422 dollar schoon per maand. Daarnaast ontvangt hij voor zijn kinderen 182 dollar in de vorm van voedselbonnen van de Staat. Ook voor hem bestaat het klassieke probleem: halverwege de maand zijn de bonnen opgebruikt. Van zijn salaris betaalt hij eerst 300 dollar aan huur en energiekosten voor zijn appartement (overigens is dat weinig in een stad als Washington). De man legt uit dat hij en zijn gezin de afgelopen jaren zo geleefd hebben, maar dat het nu echt niet meer gaat.

Een buitengewoon frustrerende situa-tie, zegt pastor Cecil Diggs, direc-teur van Bread for the City in zijn werkkamer op de eerste verdieping. "Bijna de helft van de mensen die bij ons hulp vragen is niet dakloos. Velen zijn werkloos, maar veel an-deren hebben wel werk. Sommigen van hen zitten zelfs boven de officiële armoedegrens, maar toch is het duid-elijk dat ze onvoldoende geld heb-ben om hun gezin te onderhouden. In zo'n situatie kom je vroeg of laat voor de vraag te staan of het wel de moeite waard is om zo hard te werken voor zo weinig geld. En op zekere dag krijg je het gevoel dat er toch geen hoop is, dat aan al je eerste levensbehoeften (zowel biologisch als psycho-sociaal) nooit voldaan zal worden. Dan geef je het op. Je geeft de moed op een burger als alle anderen te zijn en je keert de maat-schappij de rug toe. En dan wordt je apathisch of agressief."

Sinds de regering van Reagan aan de macht is gekomen, is het aantal armen dat bij Bread for the City om hulp komt vragen "dramatisch toege-nomen", aldus pastor Cecil Diggs. De cijfers spreken inderdaad voor zich: in de jaren 1979, 1980 en 1981 wer-den in dit centrum aan gemiddeld negenhonderd mensen per maand nood-rantsoenen verstrekt. Maar in de eerste maanden van 1982 (de periode

Kader 1: Bijna 20 miljard dollar bezuinigingen

Volgens een studie van het Congressional Budget Office (CBO), heeft de regering-Reagan, na goedkeuring van het Congres, voor de jaren 1982-1985 de volgende bezuinigingen doorgevoerd (na indexering voor inflatie en werkloosheid):

- 7 miljard dollar minder voor voedselbonnen,
- 5,3 miljard dollar minder voor het voedselprogramma voor schoolgaande kinderen,
- 4,8 miljard dollar minder voor hulpprogramma's t.b.v. gezinnen met onzelfstandige kinderen,
- 2,2 miljard dollar minder voor woningwetwoningen.

Al deze bezuinigingen werden bereikt door steeds strengere voorwaarden te stellen voordat men als "rechthebber" wordt beschouwd. Daarnaast zijn sinds 1982 veel scholingsprogramma's eenvoudig opgeheven, of met gemiddeld 50% bekort.

waarin bezuinigingen van de regering op sociale hulpverlening merkbaar werden, zie kader) is de vraag om hulp duizelingwekkend snel gestegen tot het huidige aantal van tweeduizend driehonderdtachtig personen per maand.

"Het is paradoxaal te bedenken dat hier, in de Verenigde Staten, honger en echte armoede bestaan," zegt pastor Cecil Diggs. "De Amerikanen zijn de eersten die zeggen: 'Nee, niet hier bij ons. In Amerika is een overvloed aan voedsel, en wij houden zelf andere volkeren in leven.' Maar juist omdat de machthebbers in dit land zelf de omvang en de ingewikkeldheid van het armoedeprobleem in de Verenigde Staten ontkennen, hecht de Amerikaanse bevolking er ook geen geloof aan. Men blijft ervan overtuigd dat iedereen kansen op scholing en welvaart heeft. Dat idee maakt deel uit van de 'Amerikaanse droom' waarbij iedereen gelijke kansen zou hebben. Kijk eens, Amerika ziet zichzelf graag als de smeltkroes van de wereld. Maar als de armen hier ter sprake komen, dan wordt van hen gezegd 'dat ze deel uitmaken van het meubilair', en dat 'hun aanwezigheid nu eenmaal onvermijdelijk is'. Alsof het een bevol-

kingsgroep is die er niet in slaagt zich met andere groepen in de smeltkroes te vermengen. Persoonlijk vind ik het absoluut verkeerd over hen te oordelen dat zulke mensen lui zijn en te beroerd om te werken, een standpunt dat helaas opgeld doet bij een groot aantal van onze hoogste regeringsfunctionarissen." (4)

Nog altijd in 14th Street, maar verder naar het noorden, is Martha's Table te vinden. Dit is een bijzondere gaarkeuken, omdat er alleen aan kinderen voedsel wordt verstrekt. De omgeving is smerig en gevaarlijk. Wie per auto door deze wijk moet, vergrendelt uit voorzorg alle portieren. Dit is een van de ergste ghetto's van Washington en er zijn hier zeer veel drugsdealers actief. De politie is daarvan op de hoogte en surveilleert voortdurend, in de hoop illegale organisaties op te rollen. Het is een spel van kat en muis. Op de trottoirs wemelt het van mannen die ogenschijnlijk doelloos rondhangen, maar intussen scherp uitkijken naar mogelijke klanten. "Het is onder deze omstandigheden," zegt Veronica Maz, oprichtster en leidster van Martha's Table, "erg moeilijk de kinderen ervan te overtuigen dat ze op school goed hun best moeten doen om later te slagen in de maatschappij. Want ze weten heel goed dat ze hier in de wijk met drugs verhandelen in een paar minuten meer kunnen verdienen dan anders in weken of maanden."

In 1982 opende deze gaarkeuken voor kinderen zijn deuren. Dat gebeurde op particulier initiatief toen de bezuinigingen door het Congres goedgekeurd werden en de sociale programma's voor schoolkinderen aanmerkelijk gekort werden. Nu komen er dagelijks ongeveer dertig kinderen een sandwich halen. De meeste kinderen wonen in de buurt, geen enkel kind is ouder dan twaalf jaar. Voor sommigen is dit de enige maaltijd die ze op een dag krijgen. Bij Martha's Table maken de medewerkers zich echter geen illusies: de ergste gevallen blijven onopgemerkt, er zijn kinderen die nog nooit gehoord hebben dat er hulp wordt geboden. Ze slapen in auto's en niemand weet hoe ze te bereiken.

"Sinds enkele jaren," zegt Veronica Maz, "is het probleem voortdurend verergerd. In de gaarkeukens zie je tegenwoordig een ander publiek. Naast de geestzieken, waar we inmiddels - helaas - aan gewend waren,

komen er mannen, vrouwen en kinderen die rechtstreeks het slachtoffer zijn geworden van de bezuinigingen op de sociale programma's. Daar is geen twijfel over mogelijk. De tehuizen voor daklozen zijn allemaal overvol met mensen die niet meer over de middelen beschikken hun eigen onderdak te bekostigen. Persoonlijk zie ik geen verbetering in deze situatie komen: de armen brengen hun stem niet uit. En ik ben het bepaald niet eens met mensen die beweren dat de particuliere sector nu maar eens een poging moet wagen. Ik zeg dat de armoede in de Verenigde Staten een nationaal probleem is. Daarom moet de Staat zich ermee blijven bemoeien. Liefdadigheidsinstellingen alleen zullen er nooit in slagen het probleem te overwinnen."

Sloppenwijken in Mississippi

Jackson is de hoofdstad van Mississippi, de armste staat van de Verenigde Staten. De laatste nauwkeurige statistieken met cijfers over Mississippi dateren van 1980. Daaruit blijkt dat in dat jaar 24,5% van de bevolking - voor het merendeel zwarten - onder de officiële armoedegrens leefde. Sindsdien is de situatie alleen maar verslechterd. Volgens Rims Barber, directeur van het Children's Defense Fund, leeft 30% van de inwoners van Mississippi thans onder deze grens. Hij schat dat 40% van de kinderen en 35% van de bejaarden in deze staat in zeer gebrekkige omstandigheden verkeert. Op bijna elk gebied slaat Mississippi trieste records: het gemiddelde werkloosheidspercentage bedraagt 11,1%, in bepaalde districten oplopend tot 23% (5). De kindersterfte is gemiddeld 16 per duizend onder alle bevolkingsgroepen, en 21,7 onder de zwarten. Maar in verscheidene districten van de Delta, ten noordwesten van de hoofdstad en het armste gebied van deze staat, is de kindersterfte onder de zwarten opgelopen tot 30 per duizend. (6)

Hier, in een westelijke wijk van Jackson, is geen vergelijking met Washington mogelijk. Het is een andere wereld, voor de helft stedelijk, voor de andere helft platteland. De armoede is hier minder spectaculair en minder agressief, maar ongetwijfeld veel groter. Overal dezelfde huizen: kleine houten krotten, bestaande uit twee kamers;

deze behuizingen hebben de bijnaam gekregen van "shot gun shacks": je kunt een kogel dwars door het hele huis schieten omdat er geen gang is. Op de veranda's geen schommelstoel, maar afgedankte stoelen uit auto's of bioscopen. In de onbestrate steegjes tussen de krotten ligt vuilnis, autobanden, kapotte stoelen en winkelwagentjes. Te midden van de rommel spelen kinderen van twee tot vijf en af en toe een hond. Met het oorverdovende getjirp van de krekels doet het geheel eerder aan de Antillen dan aan de Verenigde Staten denken, echter meer aan Haiti dan aan Guadeloupe. Nergens een blanke in deze wijk, behalve een franciscaner non die hier al vier jaar woont. Tegenover zuster Sharon woont een jonge vrouw met vier kinderen. Ze prostitueert zich in haar eigen huis. Een andere buurvrouw van Sharon verkoopt sterke drank. Ze heeft geen rijbewijs, maar wel een auto en dat is een groot voordeel in een gebied waar nauwelijks openbaar vervoer is. Met haar auto kan ze regelmatig naar de supermarkt, anderhalve kilometer verderop, om daar een voorraad drank in te slaan voor de bar die ze in haar woonkamer heeft ingericht. Ze betaalt geen belastingen of accijns en is er aanmerkelijk minder slecht aan toe dan veel anderen.

In een ander huis woont een gezin zoals er veel in Mississippi te vinden zijn: Larry, een veertigjarige gescheiden vrouw, en haar dochter, achttien jaar oud en zelf de ongehuwde moeder van twee kinderen die twee en drie jaar zijn. Alleen de "moeder-grootmoeder" heeft werk. Ze heeft een baan in een kippenfokkerij en zou zich daarmee gelukkig prijzen als ze niet elke ochtend al om half zes de deur uit moest, omdat het bedrijf zo ver weg is. Larry is geen uitzondering: 70% van de gezinshoofden in deze krotten zijn alleenstaande vrouwen. Naast bepaalde sociaal-culturele oorzaken bevordert de sociale wetgeving van Mississippi ongewild deze situatie. Volgens de federale wetten kan een moeder met geringe inkomsten namelijk alleen financiële steun krijgen (WIC, zie kader) als ze ongehuwd is of gescheiden, óf gehuwd met een invalide man. De staten in de VS hebben echter de mogelijkheid onder bepaalde omstandigheden deze geldelijke steun ook te verlenen aan gezinnen waar de vader werkloos is.

Kader 2: Beschikbare hulp

De voornaamste overheidshulp die in de staat Mississippi toegekend wordt aan gezinnen met geen of weinig inkomsten, bestaat uit:

- Voedselbonnen (Food Stamps) tot een maximum van:
 - . het equivalent van 76 dollar per maand voor het gezinshoofd
 - . 60 dollar voor andere gezinsleden
 De voedselbonnen worden niet in geld uitgekeerd, ze kunnen ook verstrekt worden aan deeltijdwerkers, naar rato van hun salaris.
- Aanvullende voedselhulp voor alleenstaande vrouwen met kinderen (Supplemental Food Program for Women, Infants and Children, WIC) geeft recht op een uitkering in geld tot een maximum van:
 - 60 dollar per maand voor het eerste kind
 - 36 dollar voor het tweede kind
 - 24 dollar voor elk volgend kind.
 Deze bedragen kunnen verminderd worden als er andere inkomsten zijn (bijvoorbeeld alimentatie die de vader van de kinderen betaalt).

 Maar in Mississippi gebeurt dat niet, wat werkloze mannen ertoe brengt de huiselijke haard te verlaten. En de achterblijvende moeders hebben er geen belang bij het gezin in stand te houden.

In het algemeen wonen er dus drie generaties onder hetzelfde dak: grootmoeder, moeder en kinderen. Het ligt voor de hand dat in zo'n gezin iedereen werkloos is en dat een uitkering de enige schamele bron van bestaan vormt. En daarom gaat aan het begin van elke maand de steun in baar geld (de WIC) steevast in zijn geheel op aan de huur, en niet zoals de bedoeling is, aan levensonderhoud voor de kinderen. Voor de woonlasten is het bedrag echter ontoereikend, vooral omdat de energiekosten in de winter hoog oplopen: gemiddeld wordt meer dan 100 dollar per maand aan gas verstookt om de "shot gun shacks" met kierende houten wanden en slecht sluitende deuren en vensters (als er al glas in zit), te verwarmen. Daar komt nog zo'n vijftig dollar voor elektriciteit en

water bij, wat tot gevolg heeft dat een gezin op de eerste dag van de maand niet alleen geen cent heeft voor levensmiddelen, maar meteen al in het krijt staat. Zelfs de dollar die betaald moet worden om een overigens gratis medicijn van Medicaid (medische hulp van de overheid) te verkrijgen is er niet. Het enige "geld" in huis zijn de voedselbonnen. Omdat men geen auto heeft en openbaar vervoer ontbreekt, zijn de ontvangers van deze voedselbonnen aangewezen op buurtwinkels (20% tot 30% duurder dan de supermarkt) en na gemiddeld tien dagen zijn alle bonnen op. Bij zuinig beheer kan een gezin hooguit twee weken met deze bonnen doen. De overheid stelt zich op het standpunt dat de verstrekking van voedselbonnen nooit bedoeld is om een gezin helemaal te voeden, maar om voor hoogstens 70% in de behoeften te voorzien. Het gebrek aan contant geld in de gezinnen, al vanaf de eerste dagen van de maand, heeft tot gevolg dat de voedselbonnen op de zwarte markt worden verhandeld. Veel vrouwen verkopen hun bonnen voor de helft van de tegenwaarde, om zo de energiekosten te betalen, of kleding en schoolboeken voor hun kinderen te kopen. Diefstal van voedselbonnen is een veel voorkomend verschijnsel. Elk jaar verdwijnt er in de staat Mississippi gemiddeld voor 800.000 dollar aan voedselbonnen nog voor ze op de juiste bestemming zijn gekomen.

In 1983 heeft het Welfare Department van Jackson een onderzoek ingesteld waaruit bleek dat niet, zoals verondersteld werd, de medewerkers van de posterijen schuldig aan diefstal van voedselbonnen waren, maar dat armen aan het begin van de maand systematisch de brievenbussen van lotgenoten plunderden.

Rosy is vijfenzeventig jaar oud. Gekleed in een oude jurk zit ze op de veranda met een oude lap vol gaten op haar schoot. Ze sorteert een hoeveelheid gedroogde en aangestaste spliterwten. Mieren komen uit de spliterwten te voorschijn en krielen over haar handen. De kruidenier heeft de peulvruchten vanochtend aan haar cadeau gedaan, want ze waren onverkoopbaar en hij wilde ze toch al weggooien. Rosy is er blij mee, want dit zal haar avondmaal worden. Ze heeft tien dagen geleden haar laatste voedselbonnen ingewisseld en de schulden stapelen zich op.

Deze maand is extra moeilijk, legt ze uit, want ze moest 24 dollar betalen voor een door de dokter voorgeschreven medicijn, dat echter niet voorkomt in het beperkte pakket geneesmiddelen van Medicaid. De oude vrouw woont hier al achtentwintig jaar. Ze is wasvrouw geweest en ontvangt een pensioen van 300 dollar per maand. Daar moet ze haar veertig jaar oude werkloze zoon ook van onderhouden. Ze houdt haar uitgaven zorgvuldig bij en toont de rekeningen voor gas, elektriciteit en water, zonder haar begrafenisverzekering (kosten: 3 dollar per maand) te vergeten. "Dan hebben mijn kinderen daar geen zorg over," zegt ze. Voor veel mensen in de Verenigde Staten, maar vooral in het zuiden, is dit een bron van zorg: de begrafenis moet cash betaald worden en de rekening is hoog. De materieel het minst bedeedden laten zich trouwens gemakkelijk intimideren door begrafenisondernemers. Weenigen durven een begrafenis in de eenvoudigste klasse - overigens nog altijd erg prijzig - voor hun overleden familielid te bestellen.

Mendy is vijftientwintig. Ze lijkt intelligent, hoewel ze amper kan lezen of schrijven. Ze is ongehuwde moeder van vier kinderen, van wie er drie naar school gaan. Zelf heeft ze de moed opgegeven werk te zoeken. In het beste geval zou ze enkele uren als werkster aan de slag kunnen in de blanke wijken van Jackson, maar de afstand vormt voor haar een bijna onoverkomelijk probleem. Daarom leeft ze nu van een uitkering (WIC, 144 dollar in geld) en voedselbonnen (300 dollar). Haar probleem: de huur is 160 dollar per maand. Ze is afhankelijk van het humeur van haar vriend (en vader van de jongste twee kinderen). Af en toe past hij de 16 dollar bij die ze te kort komt voor de huur, en een enkele keer betaalt hij de energierekening. De afgelopen maand weigerde hij zijn bijdrage, met als gevolg dat de elektriciteit is afgesneden. Mendy is er zeer door gekrenkt. 's Avonds verlicht ze het huis met kaarsen. Onder deze omstandigheden kunnen de oudste kinderen hun huiswerk niet maken. Ze blijven op straat tot het tijd is om naar bed te gaan, maar dat is voor Mendy niet het belangrijkste. Wat haar het meest kwelt zijn de weekends en de schoolvakanties: de voedselbonnen zijn tegen de tiende van de maand op en dan is er voor haar vier kinderen niets meer te eten, in tegenstelling

tot de dagen waarop ze naar school gaan, want daar krijgen de kinderen gratis hun ontbijt en lunch (op grond van overheidssteun voor achtergestelde leerplichtige schoolkinderen).

Werk op afroep

Della is negentwintig jaar oud en de buurvrouw van Mendy. Ze zit op de treden voor haar huis en lijkt volkomen gedesillusioniseerd. Ze heeft vijf kinderen (van drie verschillende vaders), in de leeftijd van tien tot zestien jaar, plus nog twee kinderen, tien en elf jaar oud, die haar zuster vorig jaar op zekere dag kwam brengen en nooit meer heeft opgehaald. In totaal zijn er drie kamers in het huis, voor acht personen. Della is redelijk ontwikkeld, maar ze kan en wil geen werk zoeken omdat ze zeven kinderen moet verzorgen.

Kathy woont een paar straten verder. Ze is vijftientwintig jaar. De gordijnen - lappen stof die met punaises voor de ramen zijn bevestigd - blijven de hele dag gesloten. In de twee piepkleine kamertjes die haar krot telt, is de lucht vochtig en bedompt. Het is bijna onmogelijk zich binnen te bewegen, want bij gebrek aan bergmeubels heeft Kathy al haar bezittingen op de vloer opgestapeld. Ze verdient 48 dollar per maand, omdat ze een middag in de week als hulp in de huishouding werkt. De heenreis duurt vijf kwartier en het buskaartje kost 1,20 dollar. Kathy zit er vermoed en berustend uit. Ze is te oud om in aanmerking te komen voor de WIC (wordt alleen uitgekeerd aan vrouwen die kinderen moeten verzorgen) en te jong voor een AOW-uitkering. Dat laatste zal echter spoedig veranderen want ze heeft juist vernomen dat ze wel recht heeft op pensioengeld. Ze heeft inmiddels al twee jaar op dit moment gewacht. In 1982 wachtte haar een heel onplezierige verrassing: ze meende zelf vijftientwintig jaar te zijn of in elk geval drieëntwintig. Eigenlijk had ze nooit precies geweten hoe oud ze was, maar ze hechtte weinig belang aan dit detail, dat echter van doorslaggevende betekenis bleek op het ogenblik dat ze een aanvraag deed voor "Supplemental Security Income" (SSI), een aanvullende uitkering voor bejaarden die geen of weinig inkomsten hebben. Kathy's familie

was ook verdeeld over de juiste geboortedatum, en om de waarheid te achterhalen werd een onderzoek ingesteld. Het spoor werd teruggevolgd, tot in het kleine dorpje waar ze geboren was, in het noorden van Mississippi. De registers van de lagere school waar ze enkele maanden op had gezeten werden teruggevonden, en nu staat haar geboortedatum vast. Ze is wel degelijk ouder dan vijfenzestig en zal voortaan beter af zijn dan eerst, dankzij haar AOW en SSI-uitkering.

Bij Kathy in huis woont haar zoon Rick. Hij is half werkloos en is aangewezen op de "catch corner", ergens op de hoek van een straat in Jackson. Daar wachten de werklozen elke dag, maar vooral in de ochtenduren, of er soms een werkgever opdaagt die hen een klus voor een dag geeft: schilderwerk aan een gebouw, werk op een boerderij of het repareren van een dak. Dikwijls wordt het werk zwart gedaan, wat zowel de werkgever als de werkloze klusser goed uitkomt. De werkgever kan zodoende minder betalen dan het minimumloon van 3,3 dollar per uur.

Dick is dertig jaar, zijn been zit in het gips en hij heeft een stalen pen in zijn voet. Een week geleden is hij vlak bij zijn huis buiten werktijd aangereden door een vrachtwagen. Hij is net ontslagen uit het ziekenhuis. Hij woont in een kleine driekamerwoning, het is er vuil en rommelig. Nu verdient hij wat geld als baby-sitter. Hij past op de twee kinderen van een buurvrouw die in Jackson op zoek is naar werk. De twee kleintjes zijn in slaap gevallen voor de televisie. Dick is bouwvakker van beroep, maar hij heeft geen vast werk. Hij trekt van de ene klus naar de volgende. Over het algemeen lukt het hem de laatste tijd toch 800 dollar per maand te verdienen (600 dollar schoon). Omdat hij geen ziektekostenverzekering heeft en ook geen recht op gratis medische hulp, moet hij zijn verblijf van zeven dagen in het ziekenhuis en de behandelingskosten zelf betalen. Gisteren, bij zijn ontslag, heeft hij de eerste afbetaling van 230 dollar gedaan. De rest van de rekening zal hij, verdeeld over enkele jaren, in maandelijkse termijnen van 25 dollar betalen. Op de vraag hoeveel jaren, kijkt Dick verbaasd: hij meent zich te herinneren dat het tweeënehalf of drie jaar gaat duren...

Kader 3: Ziekteverzekering

In de Verenigde Staten bestaat er geen verplichte ziektekostenverzekering. Verzekeringen tegen ziektekosten zijn particulier en facultatief. De dekking is afhankelijk van de premiehoogte en blijft tamelijk beperkt. Er is echter wel een stelsel van openbare medische hulp, de Medicaid, voor hen die geen of weinig inkomsten hebben. Dit systeem is ingewikkeld en verschilt per staat, een steeds beperkter aantal mensen kan ervan profiteren. Daarbij is ook de hulpverlening beperkt tot een maximum van vier medicamenten per maand per persoon, waarbij voor elk recept een eigen bijdrage van 1 dollar wordt gevraagd. Bij ziekenhuisopname is het verblijf beperkt tot maximaal 15 dagen per jaar.

Maar zijn financiële problemen blijven nog groter. Enkele maanden geleden moest hij drie dagen in het ziekenhuis doorbrengen wegens een spoedoperatie. Ook toen had hij geen ziektekostenverzekering en ook geen recht op gratis medische hulp. De rekening was 728 dollar, en van dat bedrag heeft hij tot nog toe slechts 60 dollar betaald. Dick moet dus twee ziekenhuisrekeningen afbetalen in de komende jaren. Hij heeft nog niet uitgerekend hoe groot elke maandelijkse terugbetaling wordt. Volgens hem zal het ziekenhuis dat wel doen en hem spoedig de rekening presenteren. Ondanks alles ziet Dick de toekomst redelijk optimistisch tegemoet, want hij is ervan overtuigd dat hij als werkloze een uitkering van ongeveer 100 dollar per maand zal ontvangen, en dat gedurende de eerstkomende vier tot zes maanden. Daarvan zal hij althans een deel van de huur kunnen betalen. Maar hij wordt snel uit de droom geholpen door Warren Yoder, werkzaam bij de liefdadigheidsinstelling Operation Shoestring, die hij deze ochtend om hulp vraagt. Warren Yoder zegt hem dat het ongeluk geen bedrijfsongeval was en dat Dick pas in aanmerking komt voor een werkloosheidsuitkering als hij ook werkelijk beschikbaar is voor de arbeidsmarkt. Dat is Dick echter niet, met een stalen pen in zijn voet en zijn gipsbeen. Hij kan voorlopig alleen

afwachten of zijn lichamelijke toestand verslechtert - bij voorkeur definitief - zodat hij daardoor recht kan krijgen op een permanente invaliditeitsuitkering. Maar dat vooruitzicht is niet zo erg waarschijnlijk. Dick hoort het geschokt aan. Warren Yoder overhandigt hem een voedselpakket en raadt hem dringend aan zo spoedig mogelijk bij het Welfare Department van Jackson voedselbonnen aan te vragen. Dat is het enige waar hij voorlopig op mag hopen.

In een andere wijk van Jackson, verder naar het noorden, maar even armoedig, is de Operation Shoestring gevestigd, een hulpcentrum dat vergelijkbaar is met Bread for the City in Washington. Van 's morgens tot 's avonds, van maandag tot vrijdag komen de meest trieste gevallen binnen.

Bessie is achtenvijftig jaar, maar ze lijkt tien jaar ouder. Ze draagt een opvallende pruik en een slecht-passend kunstgebit, maar haar waardigheid en de duidelijk zorg die ze aan een net uiterlijk besteedt, doen een glimlach snel verdwijnen. Bessie vertelt dat ze samenwoont met haar dochter van zeventwintig, die zelf een vijfjarig kind heeft. De dochter heeft nooit gewerkt. Bessie is af en toe bij particulieren ziekenoppasser voor de nacht. Maar ruim een maand geleden is haar laatste zieke naar een andere stad verhuisd, en sindsdien heeft ze geen nieuw werk gevonden. Nu is ze ten einde raad: ze hebben al vier maanden huurachterstand en moeten nog 400 dollar aan de huisbaas betalen. De man heeft bezworen dat hij hen met geweld op straat zal zetten, als ze niet binnen drie dagen een deel van de schuld betaald hebben. Het gesprek is al een kwartier aan de gang als Bessie nog enkele nadere bijzonderheden vertelt, zonder op te kijken. Sinds een jaar leeft ze met haar dochter en kleindochter in huis, zonder water, zonder gas en zonder elektriciteit, omdat ze de rekeningen niet hebben betaald. In huis hebben ze niet alleen last van kakkerlakken en muizen - een veel voorkomend probleem in de "shot gun shacks" - maar ook van ratten. Uit onwetendheid en achteloosheid hebben ze de kleine uitkering waar ze recht op hebben, al was het maar voor het kind, niet opgevraagd. Bessie heeft in 1981 gedurende twee maanden voed-

selbonnen ontvangen, maar op zekere dag heeft ze verzuimd zich te melden bij het Welfare Department van Jackson, om controle op haar rechten mogelijk te maken.

De ontvangers van voedselbonnen moeten zich namelijk elke maand persoonlijk of schriftelijk melden. In het eerste geval is de reis erheen altijd een probleem, in het tweede geval moet er een lang en ingewikkeld formulier ingevuld worden (dat in sommige staten wel twintig of zelfs dertig pagina's omvat). Sinds drie jaar is de verstrekking van voedselbonnen aan Bessie dus stopgezet en ze heeft sindsdien niet meer de moed gehad een nieuwe aanvraag in te dienen.

Zijn de gevallen van Bessie, Dick of Kathy dan geen "anekdotische" uitzonderingen? Nee, want er zijn talloze vergelijkbare gevallen te vinden in dit gebied. En wat te denken van miljoenen anderen die niet alleen in Mississippi wonen, maar in Georgia, in Alabama, in Texas en in West-Virginia? Wat ook het antwoord is, de genoemde gevallen spreken voor zich. Afzonderlijk beschouwd is geen ervan veelbetekenend, maar al deze gevallen bij elkaar genomen getuigen van een ernstig maatschappelijk probleem.

De verliezers in de heropleving

Er zijn weinig Amerikanen die dit verborgen gezicht van hun land accepteren of zelfs maar ter sprake brengen. Uit angst wellicht, om te ontdekken dat de Amerikaanse waarden en idealen in deze spiegel zowel weinig verheffend als verontrustend zijn. Alleen de maatschappelijk werkers - die dagelijks met de werkelijkheid geconfronteerd worden - herhalen onvermoeibaar dat hun werk geen wezenlijke oplossing voor het probleem is. Er is geen groot en ingrijpend sociaal programma op lange termijn, zeggen ze, waarmee de wortels van het armoede- en hongerprobleem aangetast kunnen worden. Volgens sommigen, Veronica Maz bijvoorbeeld, neemt de werkloosheid in de Verenigde Staten niet af, integendeel zelfs. De langdurig werklozen (twee maal zoveel als in 1981) verliezen uiteindelijk elke hoop en zoeken niet langer naar een baan. Deze mensen worden niet geteld en vallen dus buiten de statistieken, wat althans voor een deel de schijnbare vermindering van de

werkloosheid kan verklaren.

De huidige economische opleving is niet gelijk verdeeld over de verschillende sociale en beroepsgroepen, en evenmin gelijk over de gehele Verenigde Staten. In bepaalde gebieden stijgt de werkloosheid nog steeds, terwijl het landelijk cijfer afneemt. In juli 1984 werd een studie van het ministerie van werkgelegenheid gepubliceerd waarin de situatie in vierentwintig representatieve steden onderzocht werd. Daaruit bleek dat in de helft van de steden geen enkel teken van een economische opleving was gesignaleerd.

Hoe dan ook, er zijn 8,5 miljoen werklozen in de Verenigde Staten. Journalist-schrijver Nick Katz (7) merkt op: "Vroeger zou dat aantal een schandaal veroorzaakt hebben. Maar tegenwoordig wordt er niet meer over gesproken. Men heeft besloten dit probleem dood te zwijgen. Overigens krijgt tweederde van alle werklozen thans geen enkele werkloosheidsuitkering, terwijl dat in 1974-'75 tijdens de vorige recessie nog de helft was." Vermindering van de werkloosheid betekent trouwens niet dat automatisch de armoede afneemt. Veel armen maken geen deel uit van de beroepsbevolking: vooral niet als het één-oudergezinnen betreft (en dat geldt nog sterker als de kostwinner een zwarte vrouw is). Ook kinderen, lichamelijk of geestelijk gehandicapten en bejaarden vallen buiten deze categorie. Al deze groepen zijn als eerste het slachtoffer geworden van de bezuinigingsoperaties in de sociale zekerheid. Dat wil zeggen dat tegenwoordig in de Verenigde Staten, ondanks de verbetering van de conjunctuur, de armen nog armer zijn geworden. Mag men dan wel hopen dat zij alsnog zullen profiteren van de hernieuwde groei in de economie?

Florence Beaugé

(uit: Le Monde Diplomatique, juli 1985. Vertaling: Pieter Verhulst)

Noten:

- 1) Cijfers van het Census Bureau in Washington (bureau voor de statistiek).
- 2) Dollarkoers: circa fl. 3,40. In feite is de koopkracht van een Amerikaans gezin bestaande uit vier personen, ongeveer de helft in vergelijking met Europa, omdat de kosten voor levenshonderhoud hoger zijn, vooral de kosten van medische zorg.
- 3) Cijfers van het Census Bureau over 1983. De nieuwste officiële statistieken verschijnen in augustus, en zullen een aanmerkelijke daling laten zien van 35 miljoen naar 33 miljoen - van het aantal Amerikanen dat onder de armoedegrens leeft.
- 4) Op 8 december 1983 verklaarde Edwin Meese, adviseur van president Reagan, dat de mensen naar de gaarkeuken gaan "uit gemakzucht en omdat het voedsel gratis is". Toen hij aan het hongerprobleem in de VS herinnerd werd, antwoordde Edwin Meese dat hij "nog nooit overtuigende cijfers had gezien", maar "wel veel anekdotes had gehoord".
- 5) Cijfers van de Mississippi Economic Security Commission.
- 6) Cijfers van het State Department of Health. In Frankrijk bedraagt de kindersterfte thans 10 per duizend.
- 7) Auteur van Let Them Eat Promises: The Politics of Hunger in America, en Hunger in America: the Federal Response.

VROUWEN EN BUURTECONOMIE: WIE BETAALT DE CRISIS?

Alle vrouwen merken dagelijks welke gevolgen de economische crisis heeft. Maar vrouwen uit de lagere inkomensgroepen worden het hardst getroffen. In de rijen van de zogenaamde "echte meerjarige minima" zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Een greep uit ontwikkelingen rondom de positie van vrouwen die de laatste jaren zijn opgetreden levert het volgende droevige beeld op:

- Het recht op een zelfstandig inkomen van vrouwen wordt nog steeds nauwelijks erkend
- Toetreding tot de arbeidsmarkt wordt vrouwen bemoeilijkt, zowel materieel als ideologisch. De voorwaarden ertoe worden niet geschapen en vooral in sectoren waar veel vrouwen werken gaan talloze banen verloren als gevolg van bezuinigingen. Vrouwen zouden bovendien de banen van kostwinners - lees mannen - inpikken
- Het te besteden inkomen wordt steeds kleiner. De dagelijkse zorg om rond te komen berust vooral bij vrouwen. Dit betekent een constante psychische druk en taakverzwaring
- De buurt is zowel woon- als werkomgeving van veel vrouwen. Het wegvallen van woon- en werkvoorzieningen in buurten door o.a. bezuinigingen van de overheid heeft daardoor rechtstreeks consequenties voor vrouwen.

Aan de slag.

Vrouwen nemen talrijke initiatieven om hun positie op de arbeidsmarkt te verbeteren. Er worden vrouwenbedrijven en werkprojecten opgezet, scholingsmogelijkheden gerealiseerd, vrouw- en werkwinkels opgericht, enz. Maar vrouwen uit de lagere inkomensgroepen zijn in dergelijke projecten relatief ondervertegenwoordigd. In het welzijnswerk - vooral in opbouwwerkkringen - wordt de noodzaak tot het ontwikkelen en economische initiatieven steeds meer onderkend. Doelen hierbij kunnen zijn: een verhoging van inkomsten, lastenverlichting, het scheppen van werkgelegenheid en/of het realiseren van beroepsgerichte scholing. Soms wordt geprobeerd die activiteiten in een buurteconomisch kader te plaatsen. Tot nog toe krijgt de positie van vrouwen in buurten hierbij nauwelijks specifieke aandacht. Er worden zelden vrouw-vriendelijke voorwaarden geschapen bij het bedenken en opzetten van projecten. Denk aan aangepaste vergadertijden, mogelijkheden tot kinderopvang, projecten die vrouwen aanspreken en bij haar vaardigheden aansluiten, de wijze van ontwikkelen en bepalen van beleid, enz.

De positie van vrouwen binnen buurt economie.

Het begrip buurt economie is afkomstig uit Amerika. Binnen buurt economie staat het collectief aanpakken van buurtproblemen centraal. Men probeert mogelijkheden in de buurt te onderzoeken en productief te maken. Dit gebeurt rondom verschillende aspecten: werk, inkomen, voorzieningen en scholing. Het is een geïntegreerde aanpak, gericht op de gevolgen van de economische crisis op buurtniveau.

Werkgroep 2000 heeft het begrip buurt economie in Nederland geïntroduceerd en wil buurt economische initiatieven stimuleren. De Werkgroep heeft een consultantfunctie buurt economie toegewezen gekregen. Op grond van deze consultantfunctie hebben Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland en Vrouwenscholingscentrum BOUW contact gezocht met Werkgroep 2000. De inzet vormde de positie van vrouwen binnen buurt economie. Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland heeft een landelijke methodiekontwikkelingsfunctie. Eén van haar projecten is: "Vrouwen en opbouw-/-buurtwerk". Vrouwenscholingscentrum BOUW (Begeleiding en Ondersteuning van Uitvoerend Welzijnswerk) is een landelijke ondersteuningsorganisatie

voor welzijnswerksters op het gebied van "vrouw en werk". Beide instellingen houden zich al een aantal jaren bezig met het thema: "crisis, wat betekent dat voor vrouwen en het buurtwerk?"

Werkgroep 2000, het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland en Vrouwenscholingscentrum BOUW besloten een studiedag te organiseren in maart 1985 over "vrouwen en buurteconomie". Het doel van de studiedag was: de mogelijkheden onderzoeken die een buurteconomische aanpak kan bieden om de positie van vrouwen met weinig inkomen en opleiding te verbeteren. Er worden enkele (20) personen uitgenodigd die actief zouden zijn rondom dit onderwerp. Ter voorbereiding is een studiemap samengesteld om het begrip buurteconomie helder te krijgen, de huidige positie van vrouwen te belichten en economische initiatieven van vrouwen te beschrijven. Op de studiedag vond eerst een korte inventarisatie plaats van de plannen en activiteiten van de deelnemers en deelnemers. Aan de hand van informatie over bestaande vrouwenprojecten is vervolgens gediscussieerd over doelstellingen, haalbaarheid en knelpunten van een buurteconomische aanpak.

Projecten "vrouwen en buurteconomie"

Naar aanleiding van deze studiedag is ons duidelijk geworden dat het begrip buurteconomie en de concrete mogelijkheden daarvan zowel op praktisch als theoretisch niveau aangescherpt moeten worden. Bestaande vrouwenprojecten zouden met behulp van het concept buurteconomie verder uitgebouwd kunnen worden. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de kennis die door de drie bovengenoemde instellingen bij de voorbereiding op deze studiedag is opgedaan.

Duidelijk is immers:

- * welke belemmeringen bij vrouwen spelen om actief rondom haar economische positie te worden in de buurt
- * welke soorten vrouwenprojecten er op dit terrein zijn die verder ontwikkeld zouden kunnen worden aan de hand van ideeën rondom buurteconomie
- * welke subsidiemogelijkheden aanbeoordeld zouden kunnen worden om projecten "vrouwen en buurteconomie" te starten
- * welk aanbod de verschillende ondersteuningsinstellingen op dit gebied kunnen doen.

Deze kennis willen we niet verloren laten gaan, maar juist zo praktisch mogelijk bruikbaar maken. We willen daarom een ondersteuningsgroep "vrouwen en buurteconomie" vormen, waar een verdere inhoudelijke uitwerking van het onderwerp plaats kan vinden.

Vrouwenprojecten die belangstelling hebben voor een buurteconomische aanpak kunnen contact met ons opnemen. Alle drie bovengenoemde instellingen willen in principe vrouwkracht vrijmaken voor ondersteuning. Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland en Vrouwenscholingscentrum BOUW zullen hierover ook met andere instellingen contact opnemen.

Voor meer informatie kunt u bellen met Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland, tel. 078-141443/131595, Anita Arts; Vrouwenscholingscentrum BOUW, tel. 030-522238, Magda Loeffen en Susanne Burri; Werkgroep 2000, tel. 033-724224, Jack Stuart.

De studiemap kost f. 5,50 (excl. porto) en is op aanvraag verkrijgbaar.

Susanne Burri

OPBOUWWERK EN VOCHTOVERLAST

In Hengelo is het opbouwwerk diepgaand betrokken bij problemen van bewoners met vochtoverlast in hun woning. Het volgende artikel dient om een opheldering te geven van de problematiek en te peilen in hoeverre ook elders het opbouwwerk geconfronteerd is met deze problematiek. Als dat het geval is, zal door het Platform Opbouwwerk in samenwerking met het opbouwwerk in Hengelo een gedegen studiedag georganiseerd worden om zowel de oorzaken als de gevolgen van vochtoverlast "de wereld uit te helpen".

Vochtoverlast

In Hengelo hebben de bewoners van de wijk "Hasseler Es" begin dit jaar besloten een werkgroep op te richten, die de vochtproblemen in de wijk te lijf moet gaan.

In en rond een groot aantal woningen is de vocht-overlast dermate groot, dat schimmels zijn ontstaan op kleding en meubilair en er omvangrijke schadeposten zijn bij vloer- en wandbekleding en meubilair.

Een direct oorzakelijk verband tussen de enorme vochtoverlast en de gezondheidstoestand van de bewoners mag dan moeilijk zonder meer aange- toond kunnen worden; voor de bewoners, die zeer vaak last hebben van verkoudheid en te lijden hebben van spier- en gewrichtspijnen, is de relatie zeer evident.

De werkgroep in de wijk de "Hasseler Es" heeft tot doel tot oplossingen te komen voor vochtoverlast en vergoeding te verkrijgen voor de schade- posten aan woning en meubilair.

De vochtoverlastproblematiek die de werkgroep in Hengelo te lijf wil gaan, staat niet op zichzelf.

In een recent gehouden onderzoek komt de Nationale Woningraad tot de conclusie dat een kleine 40.000 na-geïsoleerde woningen te kampen hebben met vochtoverlast. Hiermee is ook een belangrijke factor genoemd, die bijdraagt aan de vochtoverlast. Als gevolg van na-isolatie, wordt vaak de ventilatie van de woning, en dan vooral van de kruipruimte verwaar- loosd. De natuurlijke verdamping van vocht is hiermee verhinderd; vocht- overlast is het resultaat.

Het is echter nadrukkelijk niet zo dat alleen in nageïsoleerde woningen van vochtoverlast sprake is. Wel is het zo dat deze relatie het eerst gelegd is, daarmee onder meer bijdragend aan een teruggang van de isola- tie-activiteiten. Ook bij niet-geïsoleerde woningen kan echter vocht- overlast geconstateerd worden.

De oorzaak is veelal een te hoge "dampspanning" in de zgn. kruipruimten onder de woning. Dat de kruipruimten te vochtig zijn hangt samen met een aantal factoren, die elkaar nog eens onderling kunnen versterken: een hoge grondwaterstand al dan niet in combinatie met een gebrekkige bouw- constructie, lekkages, ventilatiemogelijkheden en/of ventilatiegedrag van de bewoners.

Het ventilatiegedrag van de bewoners is zeker niet alleen de oorzaak. Als er bijv. 100 punten nodig zijn om problemen te krijgen met vocht- overlast en de woning zelf draagt daar 97 toe bij, dan levert een ventilatiegedrag van 4 punten al problemen op, van 2 punten niet. Dat wil zeggen: het kan de spreekwoordelijke druppel zijn die de emmer doet overlopen.

Dit neemt overigens niet weg dat onder meer Hengelo de klachten van bewoners zijn afgedaan, met een verwijzing naar hun ventilatiegedrag. Slechts met moeite was de woningbouwvereniging aldaar bereid tot het doen van een onderzoek naar de oorzaken van de vochtoverlast.

Plan van aanpak

Recente onderzoeken en publicaties wijzen erop dat de werkgroep in Hengelo, ondersteund door het opbouwwerk aldaar, niet alleen staan in het te lijf gaan van de oorzaken en de gevolgen van de vochtoverlast. Ook elders in het land zullen bewoners-(organisaties) en opbouwwerk op deze problematiek gestoten zijn.

In samenwerking met het opbouwwerk in Hengelo is het Platform Opbouwwerk van plan een studiedag te organiseren. Op deze studiedag zouden in ieder geval de volgende onderwerpen aan de orde moeten/kunnen komen.

Via contacten met een raadgevend isolatiebureau is het mogelijk een aantal gespecialiseerde inleidingen te verkrijgen over de oorzaken van vochtoverlast. Inmiddels is al duidelijk dat de oorzaken van geval tot geval verschillen, zodat standaard oplossingen niet voorhanden zijn.

Alleen dit al geeft aan dat enige kennis om onderzoeksrapporten te kunnen lezen noodzakelijk is. Als voorbeeld wederom de situatie in Hengelo: het onderzoeksbureau dat in opdracht van de woningbouwvereniging het onderzoek deed naar de vochtoverlast, kwam onder meer tot de conclusie dat veelvoudig ventileren (1 x per uur!) noodzakelijk en voldoende was om de problemen op te lossen. Zoals uit dit voorbeeld blijkt, zal het dus soms nodig zijn om in staat te zijn de bevindingen van de ingehuurde expertise aan te kunnen vechten. In deze technische know-how kan op een te organiseren studiedag voorzien worden.

Een tweede onderdeel dat van belang is, is kennis van mogelijke oplossingen in hun kosten/baten verhouding. Ook daar zal de nodige aandacht aan geschonken moeten worden, met een uiteenrafeling van de consequenties voor bewoners van een huurwoning en eigenaar-bewoners.

Een derde paragraaf betreft de mogelijkheden van het halen van verhaal, met andere woorden wie is aansprakelijk te stellen voor de schade aan kleding, meubilair en vloer- en wandbekleding. Feit is dat dit uiterst ingewikkeld is vast te stellen en voor huurders en eigenaar-bewoners verschillend zal (kunnen) uitpakken. Er is nog nauwelijks jurisprudentie op dit gebied. Via het instituut bouwrecht zal geprobeerd worden om op dit punt enige duidelijkheid te bieden.

Een vierde onderdeel ten slotte betreft de ervaringsuitwisseling van de opbouwwerkers die met deze gecompliceerde materie aan de slag zijn gegaan. Welke aanpak is gekozen, hoe is de bewonersorganisatie met het probleem bezig, welke contacten zijn noodzakelijk gebleken, etc. Voorafgaande aan de studiedag zal een uitgebreide documentatiemap samengesteld worden.

De vraag is echter allereerst of er naast het opbouwwerk in Hengelo ook andere opbouwwerk-instellingen zijn die met de problematiek van vochtoverlast te maken hebben.

Men wordt verzocht zich in verbinding te stellen met André Kamstra, St. Opbouwwerk Hengelo, Drienerstraat 39 te Hengelo, tel. 074-426225 of Jur de Haan, Platform Opbouwwerk te Den Haag, tel. 070-521354.

Als de belangstelling voldoende groot is om gezamenlijk werk te maken van deze problematiek, zal de studiedag binnen afzienbare tijd georganiseerd worden.

Jur de Haan

HUISVESTING BUITENLANDERS
Verslag van een scholing voor Turkse en Marokkaanse bewoners

Onder deze titel is recentelijk een brochure uitgegeven, van een in het voorjaar '85 gehouden scholing voor Turkse en Marokkaanse Amsterdammers rond huisvestings- en belangenbehartigingsproblematiek. Het idee voor zo'n scholing was ontstaan nadat het OBASA (overleg bundeling akties Amsterdam) en het Platform voor democratische buitenlandse organisaties al een aantal keren rond de huisvestingsproblematiek hadden samengewerkt.

Tijdens deze samenwerking bleek dat de rol van buitenlanders daarbinnen, bijv. bij huissprekuren vnl. beperkt bleef tot een tolkenfunctie. Het ontbrak het kader van de migranten aan kennis van en inzicht in woonproblematieken.

Dit gebrek aan kennis maakte een gelijkwaardige samenwerking bijna onmogelijk. Vandaar het idee van een scholing, gericht op kennisoverdracht maar ook op de mogelijkheden tot belangenbehartiging.

In de brochure wordt verslag gedaan van de voorbereidende activiteiten, alsmede van het verloop van de scholingsavonden en het daar behandelde. Voorts zijn conclusies opgenomen die vooral bedoeld zijn als suggesties aan diegenen die een soortgelijke scholing willen organiseren. Ook wordt ingegaan op de vraag of scholing een voorwaardenscheppende activiteit kan zijn voor belangenbehartiging en wat hierbij de voorwaarden zijn. Hieronder wordt beknopt op deze aspecten ingegaan.

De voorbereiding

De voorbereidingsgroep had een zeer lange periode uitgetrokken voor de voorbereiding (+ een half jaar). Voor de opzet en uitvoering werd een beroep gedaan op het NCDB, vanwege haar ervaringen met scholingen. Men had, zoals men zelf schrijft, de lange periode uitgetrokken vanwege koud-water-vrees en omdat vantevoren veel vragen moesten worden beantwoord. Vragen zoals: in welke taal wordt de scholing gegeven, wat zijn de specifieke problemen en onderwerpen, welke voorkennis mag verondersteld worden?

Om deze vragen te beantwoorden is een groot aantal gesprekken gevoerd, bijv. met groepen die spreekuren verzorgen in de stad. Ook is een rondetafel-gesprek georganiseerd met een aantal deskundige Turkse en Marokkaanse mensen.

Na deze gesprekken is een aantal keuzes gemaakt. Zo werd besloten om de scholing in het Nederlands te geven, maar er wel voor te zorgen dat er op elke avond een tolk aanwezig was om moeilijke termen e.d. te vertalen. Achteraf bleek dit slechts af en toe nodig te zijn. De basisinformatie van het schriftelijk materiaal was wel in het Turks en Marokkaans gesteld.

Overigens werd besloten om de definitieve scholingsmap pas na de scholingen te vervaardigen, zodat ervaringen met het materiaal en in de scholing verwerkt konden worden. Hier wordt momenteel aan gewerkt. Behalve het schriftelijk materiaal werden ten behoeve van de scholing video's en dia's gemaakt en werd een aantal deskundige inleiders uitgenodigd.

Een andere keuze was om met een gemengde groep van Turkse en Marokkaanse mensen te werken. Dit bleek overigens goed te functioneren en werd door de deelnemers als prettig ervaren.

De werving

De werving was met name gericht op leden van Turkse en Marokkaanse zelforganisaties en op buurt- en spreekuurgroepen. Onder al deze groepen

zijn wervingsfolders in twee talen verspreid. Daarnaast verliep de werving vooral via de individuele contacten en via mond-op-mond reclame. Door de verschillende kanalen voor de werving heeft men er helaas weinig zicht op gekregen hoe de werving precies is verlopen. Het resultaat was 28 aanmeldingen. Daarvan hebben 20 mensen regelmatig aan de scholing deelgenomen.

De scholing werd op 9 avonden gegeven. In de brochure wordt van elk van deze avonden verslag gedaan. Hier wordt volstaan met het noemen van de behandelde thema's. Na de inleidende bijeenkomst, werden twee avonden besteed aan achterstallig onderhoud, één aan de "gemeente", twee aan woonlasten en twee avonden aan woningdistributie. Na de afsluitende bijeenkomst, zijn er nog twee vervolgvonden geweest: één over de te verwachten huurverhogingen per 1 juli en één om de mogelijkheid van een steunpunt huisvesting voor buitenlanders te bespreken met de zelforganisaties.

Conclusies

In de brochure worden inhoudelijke en methodische conclusies uit de scholing getrokken. Zo wordt opgemerkt dat vooral het werken met cases en opdrachten zeer goed functioneerde. Datzelfde kan gezegd worden van de dia's die als ondersteuning bij de kennisoverdracht werden gebruikt. De video's functioneerden echter niet goed. Wellicht had dit te maken met de zeer matige kwaliteit. Het maken van de video's was uitbesteed aan een video-collectief. Aan de ene kant werd teveel voorkennis verondersteld en aan de andere kant werden de thema's te simpel belicht. In de scholing viel op dat er naast een aantal verschillen t.o.v. uit Nederlanders bestaande bewonersgroepen, ook zeer veel overeenkomsten waren. Meestal zijn de problemen die buitenlanders hebben met woonproblematiek van dezelfde aard (bijv. onderhoudsproblemen), maar de manier waarop men met de problemen omgaat is verschillend. Opmerkelijk was dat bij een aantal deelnemers het beeld leefde dat Nederlanders geen huurproblemen zouden hebben en dat zij snel aan nieuwe woningen worden geholpen. Wanneer je aan gezamenlijke belangenbehartiging in de buurt wilt werken, zullen deze beelden over en weer eerst verhelderd moeten worden.

Een uitdrukkelijke doelstelling van de scholing was te komen tot een betere belangenbehartiging voor buitenlanders op volkshuisvestingsterrein. In het programma was daar ruim tijd voor ingeruimd, ondermeer door een accent te leggen op het handelingsniveau en door ruimte te scheppen om over de opzet van belangenbehartiging te discussiëren.

Dit heeft ertoe geleid dat een werkgroep de oprichting van een steunpunt huisvesting voor buitenlanders gaat voorbereiden. Het is de bedoeling dat binnen dat steunpunt zal worden samengewerkt met bestaande belangenbehartigingsorganisaties voor bewoners. Ook heeft een aantal deelnemers in hun eigen wijk een informatie-avond georganiseerd voor Turkse en Marokkaanse medebewoners.

De algemene conclusie over de scholing kan zijn dat ondanks de kenmerken van een experiment, de grondvormen zich heel goed lenen voor herhaling en dat scholing een rol kan hebben in belangenbehartiging.

Marijke van Zoelen, Rene Mendel,
NCDB, Singel 311, 1012 WJ Amsterdam,
tel. 020-245265

De brochure kan worden besteld door f.
7,30 over te maken op giro 2032327 van
het NCDB te Amsterdam

**AUTOMATISERING ALS HULPMIDDEL
BIJ HET UITVOEREND OPBOUWWERK**

Wat zijn de mogelijkheden van automatisering als hulpmiddel bij het uitvoerend opbouwwerk? Een werkgroep van Delta, de stichting waar het Groningse Samenwerkingsverband Opbouwwerk na een fusie in is opgegaan, heeft daarover een verkennende notitie opgesteld. In april van dit jaar is daar een notitie met een aantal praktische voorbeelden op gevolgd. Een aantal van deze voorbeelden komt in dit interview aan de orde. Op een andere activiteit van de automatiseringswerkgroep, deelname aan een stedelijk eerstelijns automatiseringsoverleg dat onder meer is opgezet om de mogelijkheid van gezamenlijk gebruik van gegevens te onderzoeken, is in het onlangs verschenen meerjarenbericht van het Platform Opbouwwerk ingegaan.

M.O. vroeg Thea Postma, opbouwwerkster in de wijk Lewenborg en lid van de automatiseringswerkgroep van Delta, hoe de hiervoor genoemde notities zijn ontvangen.

Thea: "De reacties vanuit het team van uitvoerend werkers op de activiteiten van de werkgroep zijn nogal verdeeld. Voor sommigen leeft het en zij willen er wel mee aan de slag. Anderen hebben andere prioriteiten waarin ze hun energie investeren, niet deze abstracte materie, want dat is het voor de meesten nog steeds. In de notitie staan ook zinloze voorbeelden, daarmee wilden we de teamleden aan het denken zetten. Het probleem is dat als je met concrete automatiseringsvoorbeelden komt je de creativiteit beperkt. Aan de andere kant: kom je er niet mee dan is er de kans dat er helemaal geen respons komt. Ik weet niet wat de beste manier is. Misschien is het een kwestie van meer doorvragen."

Als in deze wijk een micro-computer beschikbaar was, waar zou die dan voor gebruikt kunnen worden?

"Even los van verbindingen met andere computers via de telefoon, want dat is iets dat nog wat ver in de toekomst ligt, zou ik hem in ieder geval gebruiken om er de wijk-adressenbestanden in te zetten. Als het een zelfde soort computer is als de computers die bij Delta staan kan ik ook de schijven met stedelijke adressenbestanden over nemen. Het wijkidsje, waarin staat wat er zoal te doen is in deze wijk, variërend van sport- tot belangengroepen, zou met een tekstverwerkingsprogramma gemaakt kunnen worden. Zo zijn er meer publicaties te bedenken die jaarlijks bijgesteld moeten worden. Een tekstverwerker zou ik ook gebruiken voor stukken die ik zelf schrijf, zoals werkplannen en jaarverslagen. Het bespaart veel tijd, als je het kunt hanteren tenminste. Aanvankelijk kost het meer tijd.

Je kunt ook op een willekeurig moment uitdraaien maken. Neem bijvoorbeeld een woningbouwvereniging die zegt dat isoleren van een bepaald type huis zoveel kost. De betreffende actiegroep in een wijk is het daar niet mee eens en laat een alternatieve kostenberekening maken. Dan kun je, als je computer-apparatuur hebt, met de berekening van de woningbouwvereniging en de alternatieve berekening gaan spelen. Je kunt ze naast elkaar leggen en, als je de zaken afgewogen hebt, verschillende uitdraaien maken en daar zo'n woningbouwvereniging mee confronteren. Het is nog altijd zo dat als je met een keurige uitdraai komt het net even iets meer doet. Het heeft meer zeggingskracht, zowel inhoudelijk als qua presentatie.

Ik zou de micro ook voor het verwerken van onderzoek gebruiken. Daar heb ik dan een niet te uitgebreid verwerkingsprogramma voor nodig. Een

inventarisatie van woningen met vocht- en schimmelproblemen, of de behoefte van bewoners aan verkeersremmende maatregelen. Dat type onderzoek. Voor uitgebreider onderzoek, bijvoorbeeld t.b.v. een sociale kaart, moet je toch meer in huis hebben, zowel qua kennis als qua verwerkingscapaciteit.

Verder kun je naast gewoon archiefmateriaal ook een knipselarchief op wijkniveau geautomatiseerd opslaan.

In Lewenborg hebben bewoners een Ruiloppasproject gestart. Het bijhouden van het systeem, wie ruilt met wie, vraag en aanbod zeg maar, dat zou typisch iets zijn om met de computer te verwerken. En dan denk ik niet alleen aan de ruil-oppas maar ook aan vraag en aanbod van klusjes, 2e hands goederen, woningen en dergelijke. Dat is handmatig, bijvoorbeeld met kaartenbakken, moeilijk te verwerken. Als je zoiets op trefwoorden met een computer kunt verwerken is dat ontzettend handig.

De bij deze projecten betrokken bewoners zouden geschoold kunnen worden in het gebruik van de computer, want het is natuurlijk niet de bedoeling dat alleen de opbouwwerker achter het apparaat zit en de bewoners daarvan afhankelijk worden gemaakt.

Een ander voorbeeld; stel op een gegeven ogenblik heb ik belang bij een informatie-overzicht van een bepaald terrein, wat me nu dagen zoekwerk zou kosten, en ik weet dat die informatie bijvoorbeeld in het FIRA- (= Raadslieden) bestand zit. De centrale organisatie zou deze informatie op schijf kunnen zetten, zodat ik deze schijf in mijn eigen wijk kan gebruiken.

Binnen Delta heeft onlangs een van de onderzoekers een geautomatiseerd registratiesysteem opgezet voor en samen met het JAC in Groningen. Hiermee kan een analyse gemaakt worden van de cliëntengroep in een bepaalde periode, en er kan een vergelijking met de voorgaande periode gemaakt worden. Zo'n analyse kan leiden tot beleidswijzigingen binnen de instelling.

Voor een aantal van de genoemde toepassingen is nog geen accurate software voorhanden. Die kun je ook pas krijgen als je precies kunt omschrijven wat je nodig heb en als toekomstig gebruiker is dat nu vaak nog de vraag.

Ik denk dat het heel belangrijk is dat commerciële softwarehuizen gemotiveerd worden om toegesneden software te maken voor het welzijnswerk. Daar binnen wordt her en der zelf programmatuur geschreven. Dan zit je echter wel met programmatuur waar een mens bijhoort. Op langere termijn is dat niet handig, vooral als op een zeker moment blijkt dat er een fout ergens in zo'n programma zit terwijl de programmeur alweer vertrokken is. Als het commercieel aangemaakt wordt is het voordeliger want er gaat veel tijd zitten in het aanmaken van software. De nadruk moet liggen op standarisering zodat meer mensen er gebruik van kunnen maken. Ik vind zelf dat er te veel wordt gewerkt met eigen gemaakte programma's.

Begrijpelijk is het wel, omdat veel van de softwarepakketten die nu in de handel zijn, niet direct zijn toegesneden op afgebakende toepassingen binnen het welzijnswerk en daardoor vaak teveel ballast bevatten om gebruikersvriendelijk te zijn."

Hoe staat het met de interne automatisering bij Delta?

"Er staan twee computersets bij Delta; een bij de sectie financiële dienstverlening (voorheen de Slinger), de ander bij het secretariaat. Als de plannen uitgewerkt worden zodat de uitvoerend werkers ook met de computer gaan werken, zal er een andere tijdsverdeling of meer apparatuur moeten komen.

Op dit moment wordt bij het secretariaat de apparatuur gebruikt voor

tekstverwerking en bestandsbeheer (bibliotheek en adressenbestanden). Het is nog vrij marginaal. Zelfs de tekstverwerking gaat niet altijd zoals het zou kunnen. Voordat je er goed mee kunt werken moet je routine krijgen. En het moet een beetje leven bij de medewerkers.

Ook is de opdrachtenstroom niet altijd duidelijk; als er bijvoorbeeld concept-materiaal bij het secretariaat binnenkomt, zou dat prima met de tekstverwerker kunnen worden verwerkt. Maar als er niet bijgezegd wordt dat het op die manier moet, zal het secretariaat toch nog vrij snel voor de oude manier van het gewoon uittikken kiezen. Dat zit er nog een beetje in.

Het andere apparaat wordt gebruikt door de financieel administratieve sectie voor externe dienstverlening. Voorheen werd dit werk uitbesteed, later werd een deel zelf voorbereid. Het werd dan op een magneetbandje gezet dat door een andere instantie verder werd verwerkt. Uiteindelijk is besloten, omdat de sectie toch al aan alle voorwaarden voldeed voor automatische verwerking, dit zelf te gaan doen.

Toen er voor werd gekozen computerapparatuur aan te schaffen voor de financiële administratie werd er destijds, met het oog op de fusie, ook gedacht aan apparatuur voor het secretariaat. Wel van hetzelfde merk en type zodat uitwisseling mogelijk is.

De secretariaatsmedewerkers hebben een interne cursus gevolgd. De cursus was gericht op het gebruik van de apparatuur en programmatuur die bij Delta aanwezig is: hoe werkt het toetsenbord, de programmatuur. Hij werd gegeven door een medewerker die op tijdelijke basis bij Delta werkte. Momenteel zitten we weer in een vacuum wat dat betreft, zodat de uitvoerend werkers nog niet aan bod zijn gekomen m.b.t. scholing op de apparatuur. Hetzelfde geldt trouwens voor het systeembeheer, waar op dit moment ook niemand specifiek de zorg voor draagt."

Is het dan niet mogelijk dat de secretariaatsmedewerkers de gebruikskennis overdragen aan de uitvoerend werkers?

"Dat kost tijd en zo overvloedig bezet is het secretariaat niet, ze kunnen het werk nauwelijks aan. Sinds de fusie is er nogal wat werk bijgekomen. Relatief zijn er minder uren. Het is dus gewoon een heel praktisch probleem.

Het is echt niet zo dat je de software die voor handen is zomaar kunt gebruiken als je een middag achter de computer hebt gezeten. Voor mij is belangrijk dat ik weet hoe ik de apparatuur opstart en waar de software ligt. Per programma zal ik dan een bepaalde tijd moeten uittrekken om het onder de knie te krijgen. Dat gaat ook door het gewoon in de praktijk te gebruiken.

Je moet de tijd ergens vandaan weten te halen. Iemand die gemotiveerd is lukt het wel. Maar vaak zijn er andere prioriteiten."

Of er worden vrije uurtjes ingestopt...

"Voor mij geldt dat in ieder geval wel, ja."

ARBEIDSONGESCHIKTE VROUWEN

Nederland telt volgens officiële cijfers 200.000 arbeidsongeschikte vrouwen. Ze zijn ziek, geïsoleerd en zonder perspectief. Ze hebben onzekere en slechte uitkeringsrechten en angst voor keuringen. Dit heeft vele oorzaken. Een wetgeving die geen rekening houdt met de maatschappelijke rol van vrouwen en daarmee in feite vrouwen discrimineert. Een omgeving die het gewoon vindt dat vrouwen huisvrouw zijn en daarom niet ziet welke problemen er vast zitten aan arbeidsongeschiktheid. Artsen, hulpverleners, instanties die de medische klachten niet serieus nemen en/of die niet het belang zien van werk en inkomen voor vrouwen. Vanuit verschillende werkterreinen kunnen mensen een inbreng leveren bij ondersteuning, belangenbehartiging en organisatie van WAO-vrouwen. "Met het oog op Arbeidsongeschikte Vrouwen, een boekje open over onzichtbaarheid, sociale onzekerheid en het belang van organisatie" geeft veel voorbeelden hoe deze inbreng eruit kan zien vanuit o.a. het welzijns- en opbouwwerk, de vakbond, de politiek, de (rechts)hulpverlening, de gezondheidszorg.

Nu de sociale zekerheid en de arbeidsongeschiktheidswetgeving op de helling staan, beschrijft deze brochure een zeer actuele problematiek. Wat WAO-vrouwen overkomt, overkomt steeds meer mensen. Het gaat om werk waar je gezond bij blijft, een maatschappij waarin je je kunt ontplooiën en om economische zelfstandigheid.

De brochure (ca. 90 blz.) is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX Den Bosch, tel. 073-137295

EXPERIMENTEN VOLKSHUISVESTING

Wie op de hoogte wil blijven van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de volkshuisvesting en van experimenten, ondersteund door de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) kan een gratis abonnement aanvragen van het periodiek "Het Experiment". De SEV heeft tevens een folder uitgebracht waar in het kort de werkwijze van de stuurgroep wordt uitgelegd. In de zgn. SEV-wijzer gebeurt dat uitgebreider.

Folder, SEV-wijzer en abonnement kunnen worden aangevraagd bij SEV, Postbus 20730, 3001 JA Rotterdam, tel. 010-130935

JONGERENCENTRA EN WERKLOOSHEID

Het LAST (landelijk Steunpunt Jeugd- en Jongerenwerk) heeft een enquête gehouden onder jongerencentra in Nederland, waaruit blijkt dat in toenemende mate vanuit deze centra initiatieven voor het scheppen van werk worden genomen.

In de 431 onderzochte jongerencentra, zo'n 70% van het totaal aantal centra en grote sociëteiten in Nederland, komen wekelijks ongeveer 125.000 jongeren van 16 jaar en ouder. Qua leeftijd ligt de piek bij 18,

19 en 20 jaar en vergeleken met een vijftal jaren geleden, toen de verhouding jongens meisjes 2 staat tot 1 was, komen er nu duidelijk meer meisjes. In bijna de helft van de centra is 20% of meer van de bezoekers werkloos. In een kwart van de centra ligt dit percentage zelfs hoger dan het werkloosheidscijfer voor jongeren onder de 23 jaar. Dat er dus speciale activiteiten voor werkoze bezoekers plaatsvinden is duidelijk. Het gaat hier echter niet alleen om opvang en recreatieve activiteiten maar in meer dan 20% van de centra om werkprojecten. Sommige zijn al zover, dat er loonvormende bedrijfjes zijn ontstaan.

De resultaten van de enquête zijn gebundeld in een lezenswaardig boekje waarin jongeren zelf uitgebreid aan het woord komen. Zij vertellen over het ontstaan van hun (werk)project, de problemen, de subsidie die uitbleef en het belang van overleg met de overheid en het bedrijfsleven. Tevens is een literatuurlijst opgenomen en een adreslijst van organisaties waar jongeren met hun vragen terecht kunnen.

Het boekje kost f. 8,10 en is te bestellen bij het LAST, Henri Polaklaan 14, 1018 CS Amsterdam, tel. 020-271974

LOKALE OMROEP ALS AKTIEMIDDEL

U bent als lezer van dit blad, tegelijk ook een lid van de doelgroep, die de uitgevers van het boek 'lokale omroep als aktiemiddel' op het oog hebben en het is voor u zeker zinvol om dit boek bij de hand te hebben als er weer eens (of nu pas) gepraat wordt over lokale omroep. Over de mogelijkheden om bij het buurt- en wijkwerk, bij het gemeentelijk beleid, bij projecten van allochtonen en mensen zonder baan, radio en televisie in te schakelen.

'Lokale omroep als aktiemiddel' is een verzameling opstellen over dit onderwerp, van de hand van een zevental auteurs, onder redactie van Marjan de Bruin. Ze hebben allemaal de nodige praktijkervaring achter de rug met lokale omroep-projecten.

Omdat ik zelf de laatste twee jaar meewerkte aan de opzet en uitvoering van de lokale omroep in Groningen en van dichtbij meemaakte welke discussies en praktische problemen er zoal spelen, ben ik met plezier begonnen met het lezen en het recenceren van het boek.

De verschillende bijdrages in het boek worden door de redactrice weliswaar mooi samenhangend ingeleid, maar in werkelijkheid vind ik ze nogal verschillend van kwaliteit en ze overlappen elkaar ook zeker hier en daar.

Er zijn een paar meer theoretische bijdrages (voornamelijk van Dirk Schouten en Karel Lantermans), die echter nauwelijks een samenhangend geheel vormen met de praktijk-beschrijvingen van Ton Horn, Peter Linde en Johan Strik.

Belangen in beeld en geluid

Met name het hoofdstuk van Linde en Strik, 'Belangen in beeld en geluid', sprak mij het meeste aan. De auteurs zijn verbonden aan de Werkgroep 2000 - een adviesbureau voor wonen en werken - en beschrijven het gebruik van moderne media in het buurt- en wijkwerk, bij het actief deelnemen aan het overheidsbeleid.

Stapels papieren en moeilijke procedures belemmeren die deelname; media als radio en televisie zijn minder abstrakt en bieden in principe goede mogelijkheden om de mensen direkter bij de besluitvorming te betrekken (blz 48).

In hun beschrijving van 'het Bewoners Zelf Onderzoek' gaat het om een bepaalde methodiek van opbouwwerk, waarbij de audiovisuele media een instrument zijn om informatie uit te wisselen, te verwerken en om vanuit verschillende belangen invloed uit te oefenen op de besluitvorming. Vooral ook bij de kabelomroep Deventer (KOD) zijn in de loop van de jaren belangrijke ervaringen opgedaan in dit instrumentele gebruik van met name video bij de wat langer lopende buurtprojecten.

In dit derde hoofdstuk gaan Peter Linde en Johan Strik in op een belangrijk verschil in aanpak. Het is een verschil dat we zelfs op het vlak van het lokale gebruik van audiovisuele media kunnen onderscheiden:

- de media als middel bij de planning, ten behoeve van de informatie-overdracht
- de media als heen en weer aktiemiddel; een middel in de strijd ten gunste van het een of andere belang.

In het eerste geval is de lokale omroep een hulpmiddel in de handen van de lokale plan- en beleidsmakers.

In het laatste geval is er alleen sprake van lokale omroep, als verschillende groepen een duidelijk eigen belang hebben bij het inschakelen van de lokale omroep.

Linde en Strik zijn verder ook duidelijk over de bemoeienis van de welzijnswerker met de lokale omroep: hij/zij kan een ondersteunende rol spelen bij zelforganisatie en belangenbehartiging van de verschillende groepen, het moet echter bij inhoudelijke ondersteuning blijven: 'Geen welzijnswerker achter de camera'!

Een produktiemodel

Bijna een derde deel van het boek wordt in beslag genomen door de bijdrage van Karel Lantermans en Dirk Schouten, onder de titel "Een goed programma moet je zelf maken".

Nu is het zo, dat ik de auteurs goed ken, terwijl ook hun "produktiemodel" me niet helemaal onbekend voorkomt.

Maar zoals het nu bij elkaar staat, vind ik het nogal vormelijke kost, met van die waarheden zoals:

"De problemen die bij het maken van programma's kunnen optreden, zijn enigszins voorzien".

"Hoe beter de groep zijn zaken heeft geregeld, hoe groter de kans op de uitwisseling van informatie en hoe kleiner het risico dat belangrijke gegevens bij iemand blijven steken".

"Bij de fase die wij problematiseren noemen, is het de bedoeling dat de eigen positie van eenieder niet meer als vanzelfsprekend wordt gezien."

Bij de beschrijving van de verschillende fases in het produktieproces wordt mijns inziens overbodig theoretisch ingegaan op de groepsmatige en begeleidingsproblemen bij het samenstellen van het lokaal programma, door nogal stellig te beschrijven wat de groep, c.q. de begeleider op een bepaald moment wel of niet moeten doen.

Bij het werken aan programma's voor de lokale omroep (in tegenstelling tot b.v. de audiovisuele vormgeving) spelen ook duidelijk journalistieke en vormgevingsaspecten een rol, waardoor er veel meer accent op de vraag komt te liggen, wat het effect van de uitzending in de gemeente of in de wijk is geweest.

De partijen in het geding

In het laatste hoofdstuk beschrijven Wilfrid Speekenbrink en Wim Koeman vanuit hun ervaringen in Noord-Oost Nederland welke bestaande groepen en organisaties zich - meer of minder - bemoeien met de lokale omroep. Ik vind de inventarisatie die zij van de verschillende betrokken par-

tijen geven beperkt (waar zijn bijvoorbeeld edukatieve instellingen gebleven...), en een beetje neerbuigend tegen amateurfilmers en zieken-omroepers ("Zij houden zich voornamelijk met mooifilmerij bezig en het maken van radio is voor deze mensen vaak een stap terug"). Op het eind van dit kleine hoofdstuk komt een aap uit de mouw: "Het sociaal-kultureel werk (als koördinerend, voorwaardenscheppend en trainend en scholend instituut) komt - aan het eind van het boek - regelrecht uit de lucht vallen. Als dezelfde stelling in het begin van het boek zou zijn betrokken, zou menig hoofdstuk er heel anders uit hebben gezien. Het moet ook de redaktrice enigszins zijn ontgaan (onder verwijzing naar het kompakte overzicht dat Ton Horn van een viertal praktijk-projecten, als representatieve voorbeelden van lokale omroep, heeft gemaakt): "Nergens waar Horn kwam, trof hij een vaste verbinding tussen de lokale omroep en de welzijnszorg".

Samenvattend zou ik willen stellen dat het boek een serie opstellen over lokale omroep van uiteenlopende kwaliteit bevat, met te weinig samenhang tussen de theoretische en praktische hoofdstukken.

Toch lijkt het me een goede dwarsdoorsnede van de pro's en contra's, die je als bijdrage in de discussie bij de hand kunt houden, als er in de eigen gemeente eerste (of tweede) stappen op het pad van de lokale omroep worden gezet.

Literatuurlijst

Tenslotte is er een literatuurlijst; de lijst draagt de namen van de auteurs Schouten en Lantermans; het is dus kennelijk hun beider keus. Maar behalve dat zegt de lijst me heel weinig; wat vooral ontbreekt zijn verwijzingen van en naar de tekst en andere aantekeningen over inhoud en toepasselijkheid.

Bovendien zullen heel wat titels, naar ik vrees, behalve in de boekenkast van de auteurs, moeilijk ergens anders te vinden zijn.

Hans Froling

Lokale omroep als aktiemiddel/
Amersfoort:De Horstink;WONN.(1985)
Praktijkreeks. ISBN 90-6184-237-9.

kleur BEKENNEN IN JE BUURTHUIS

Het Studiehuis Transvaal, Het Steunpunt Volwasseneneducatie en het Regionaal Centrum Buitenlanders, allen gevestigd te 's-Gravenhage en het NCDB te Amsterdam hebben gezamenlijk een publicatie uitgebracht met als titel "Kleur bekennen in je buurthuis, hoe doe je dat?"

De uitgave vormt een verslag van een scholing voor actieve bewoners en buurthuisbezoekers met het doel greep te krijgen op geconstateerde uitingen van vreemdelingenhaat in de wijk en in de buurthuizen zelf. In het verslag komen achtereenvolgens aan de orde: de aanleiding tot de scholing, opzet en uitgangspunten, werkdoel vormgeving verloop en evaluatie van de avonden, terugblik en aanbevelingen en als bijlages het op de avonden gebruikte scholingsmateriaal.

Te bestellen door overmaking van
f. 6,30 op girorekening 2032327 van het
NCDB te Amsterdam, o.v.v. "Kleur Beken-
nen".

Regionale studiedagen

WOONLASTENVERLAGING DOOR ENERGIEBESPARING KAN!

Op de maandagen 28 oktober (Eindhoven), 4 november (Zwolle) en 11 november (Den Haag) worden studiedagen gehouden over energiebesparing bij woningwetwoningen. Deze dagen zijn bestemd voor bewonersondersteunende organisaties die met het aangeboden materiaal de mogelijkheid in huis krijgen de woonlasten in hun wijk, buurt of dorp of stad te verlagen.

Veel misverstanden en onbegrip bij zowel verhuurders als huurders beheersen het isoleren van woningen en het verbeteren van de energieverbruikende installaties. Dit heeft de laatste jaren geleid tot grote argwaan en huiver bij bewoners om aan hun woningen energiebesparende maatregelen te laten uitvoeren. Niet onbegrijpelijk, gezien de vele negatieve ervaringen van bewoners die na het isoleren van hun woningen met onder andere vochtproblemen en/of hogere woonlasten kwamen te zitten.

Toch kunnen problemen en kosten voorkomen worden als de energiebesparende maatregelen met de nodige kennis en zorgvuldigheid worden voorbereid en uitgevoerd. Verlaging van de woonlasten moet daarbij natuurlijk uitgangspunt zijn.

De hiervoor benodigde kennis kan verkregen worden op één van de studiedagen in drie verschillende regio's van het land.

De studiedagen worden georganiseerd door de Stichting Natuur en Milieu en de Werkgroep Energie Discussie, in nauwe samenwerking met het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing, het Landelijk Platform Opbouwwerk, het Nederlands Centrum voor Demokratische Burgerschapsvorming en het Nederlands Verbond van Huurders.

Op de studiedagen zal 's ochtends uitgebreid ingegaan worden op de rechten en plichten van de huurder, de preventieve besparingsmogelijkheden en de doe-het-zelf-werkzaamheden. Ook de subsidieregelingen in combinatie met de regelingen voor woningverbetering en onderhoud komen aan de orde, evenals de huureffecten en besparingen van de maatregelen op korte en lange termijn. De vochtproblematiek wordt behandeld in relatie tot bouwtechnische aspecten, ventilatie en verwarming.

's Middags zal er in groepen gediscussieerd worden in aanwezigheid van een deskundige, gericht op de praktische ervaringen en problemen. De studiedag wordt afgesloten met een plenaire discussie.

De deelnamekosten bedragen f. 10,— inclusief een uitgebreide studiemap.

Aanmelding (schriftelijk) bij de Werkgroep Energie Discussie, Damrak 28-30, 1012 LJ Amsterdam, o.v.v. "Woonlasten en energiebesparing", plaats van deelname en aantal personen.

CURSUSSEN VOOR HET WELZIJNSWERK

De stichting Post-HBO Amsterdam, het nascholingswerk van de Sociale Academie CICSa, organiseert dit najaar twee cursussen voor het welzijnswerk. De cursus "Werkprojecten en Bedrijven" is bedoeld voor welzijnswerkers, die geïnteresseerd zijn in kleinschalige economische initiatieven. Bijv.

omdat ze mensen willen ondersteunen bij het opzetten van een bedrijfje of werkproject. Of wanneer ze betrokken zijn bij welzijnsactiviteiten die projectmatig en gedeeltelijk zelffinancierend zijn opgezet.

Enkele thema's uit het programma van de cursus zijn:

- welke organisatie- en rechtsvormen zijn geschikt
- welke instanties zijn belangrijk voor financiering
- het oefenen in marketing en het maken van financierings- en investeringsplannen.

De leiding van deze cursus is in handen van Trudy Wigman, scholingsmedewerkster van de stichting MEMO. Aanvang: 10 oktober.

De cursus "Welzijnsbeleid en Welzijnsplanning" is bedoeld voor iedereen, die betrokken is bij beleidsvraagstukken in het welzijnswerk; besturen van instellingen, ambtenaren, uitvoerend werkers, leden van belangenorganisaties.

Doel van deze cursus is o.m. het geven van overzicht van actuele ontwikkelingen in wetgeving en het beleid en het opdoen van vaardigheden voor planning en onderhandelen.

Enkele thema's uit het programma:

- decentralisatie en locale welzijnsplanning
- privatisering en deregulatie
- hoe presenteer je je instelling aan instanties, die twijfelen aan nut en effect van het welzijnswerk.

De cursusleiding is in handen van Leo Witte en Henk v.d. Brink, stafdocenten aan de CICSA en o.m. betrokken bij welzijnsplanning.

Aanvang 3 oktober.

Beide cursussen omvatten 25 lessen verdeeld over 10 avonden. Cursusplaats: Amsterdam. Cursusgeld: f. 245,—.

Nadere inlichtingen en opgave bij Dick de Korte, Stichting Post-HBO Amsterdam, Kuipersstraat 151, 1073 ER Amsterdam, tel. 020-642411

HSA001000036
36
Tijdschriften MO

is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

ISSN:
0168-06SX

M.O. verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en 4 themanummers. Een abonnement kost f. 30,-. Bij meer-abonnementen reductie op aanvraag. Losse nrs. f. 4,25, themanrs. f. 5,-, excl. porto.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070 - 521354

Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop
Wil van de Leur, Maarten Snel